

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Hulda-Maria Rätty
Roosa Munck

Varikko Pohjois-Karjala -projektin asiakkaiden kokemuksia kuntout-
tavasta työtoiminnasta

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2018

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2018
Sosiaalialan koulutus
Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijät
Hulda-Maria Rätty, Roosa Munck

Nimeke
Varikko Pohjois-Karjala -projektin asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta

Toimeksiantaja
ViaDia Joensuu ry:n Varikko Pohjois-Karjala -projekti 2015–2017 (ESR)

Tiivistelmä

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää asiakkaiden kokemusten perusteella, mitä merkitystä Varikko Pohjois-Karjala -projektin kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisella on ollut asiakkaiden arkeen. Samalla opinnäytetyön oli tarkoitus toimia asiakkaiden tukena hankkeen loppuessa ja jäsentää asiakassuhteiden päättymistä. Opinnäytetön toimeksiantajana toimi ViaDia Joensuu ry:n hallinnoima Varikko Pohjois-Karjala -projekti. Opinnäytetyömme oli tutkimuksellinen, joten se toteutettiin hyödyntäen laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Käytimme tiedonkeruumenetelminä teemahaastatteluja.

Saamiemme tulosten perusteella kaikenlainen työ ja työtoimintaan osallistuminen koettiin merkityksellisenä ja työttömyys nähtiin passivoittavana. Työtoimintaan osallistumisessa merkityksellisinä nähtiin erityisesti uudet sosiaaliset suhteet sekä päivärytmi ja rutiinit. Toiminnan nähtiin myös ylläpitävän päihteettömyyttä, nostavan mielialaa sekä helpottavan osaltaan taloudellista tilannetta.

Koska opinnäytetyössämme tarkoituksena oli kerätä kokemuksia hankkeen toimintaan ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneilta asiakkailta, jatkokehitysmahdollisuutena olisi toteuttaa samankaltainen tutkimus, jossa näkökulmana olisivat työntekijöiden kokemukset. Laadullisen opinnäytetyön saisi kartoittamalla kuntouttavan työtoiminnan ohjaajilta kokemuksia toiminnasta ja sen tarpeesta. Nämä kaksi eri näkökulmaa voisivat tukea toinen toisiaan.

Kieli
suomi

Sivuja 50
Liitteet 5
Liitesivumäärä 10

Asiasanat
työttömyys, kuntouttava työtoiminta, arki

THESIS
April 2018
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +350 13 260 600 (switchboard)

Authors

Hulda-Maria Rätty, Roosa Munck

Title

The experiences of the clients attending Varikko Pohjois-Karjala -project about rehabilitative work

Commissioned by

ViaDia Joensuu ry Varikko Pohjois-Karjala -project 2015-2017 (ESR)

Abstract

The aim of this thesis was to find out what kind of influence attending to Varikko Pohjois-Karjala project's rehabilitative work has been on person's daily life. Furthermore the thesis was ment to support clients during the end of the project. The thesis was commissioned by ViaDia Joensuu ry Varikko Pohjois-Karjala -project and it was conducted as a pair. The thesis was conducted by using methods of a qualitative research and the data was gathered by interviewing five persons who had attended to Varikko Pohjois-Karjala -project's rehabilitative work. Interviews were conducted by using thematic interviews and the data was analyzed by dividing them to themes.

As a result of the thesis, it appears that working and attending to rehabilitative work was experienced meaningful, whereas unemployment was seen to cause passiveness. Attending rehabilitative work the interviewees concluded that especially new social relationships and daily routines were significant. Rehabilitative work was experienced as a maintaining factor in avoiding substance use. In addition, as a result of the research it appears that the rehabilitative work has maintained better mood and it has helped people financially.

The result of this thesis can be used nationally in the development of rehabilitative work of Sininauhaliitto's member organisations. This thesis was focused to the clients' experiences, therefore the further research could focus to the employers' experiences about the need of rehabilitative work.

Language
Finnish

Pages 50
Appendices 5
Pages of Appendices 10

Keywords

unemployment, rehabilitative work, daily life

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Työttömyys	6
2.1	Työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys	6
2.2	Kokemus työttömyydestä	7
2.3	Syrjäytymisen prosessi ja huono-osaisuus	10
2.4	Työttömyyden yhteys huono-osaisuuteen	12
3	Arjen ja osallisuuden merkitys ihmisen elämässä	13
3.1	Arjen merkitys	13
3.2	Osallisuuden kokemus syntyy arjessa	15
4	Työ- ja päiväkeskustoiminta arjen tukena	17
4.1	Kuntouttava työtoiminta	17
4.2	Päiväkeskustoiminta	18
5	Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	19
6	Opinnäytetyön tarkoitus ja taustaorganisaatio	21
6.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymys	21
6.2	ViaDia Joensuu ry ja Varikko Pohjois-Karjala -projekti	22
7	Opinnäytetyön toteutus ja menetelmälliset valinnat	25
7.1	Laadullinen tutkimus	25
7.2	Osallistavat menetelmät	26
7.3	Aineistonkeruu teemahaastattelun avulla	28
7.4	Aineiston analysointi teemoittelemalla	30
8	Tulokset	32
8.1	Taustatietoja	32
8.2	Kokemuksia työttömyydestä	32
8.3	Kuntouttavan työtoiminnan merkityksiä	33
9	Johtopäätökset	36
9.1	Työttömyys vaikuttaa koettuun elämänlaatuun	36
9.2	Työtoimintaan osallistuminen parantaa koettua elämänlaatua sekä lisää osallisuutta	37
10	Pohdinta	38
10.1	Tutkimuseettiset lähtökohdat	38
10.2	Ammatillinen kasvu	40
10.3	Hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet	42
	Lähteet	43

Liitteet

Liite 1	Toimeksiantosopimus 1
Liite 2	Toimeksiantosopimus 2
Liite 3	Tutkimuslupa
Liite 4	Teemahaastattelurunko
Liite 5	Esimerkki analyysista

1 Johdanto

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää asiakkaiden kokemusten perusteella, mitä merkityksiä Varikko Pohjois-Karjala -projektin kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisella on ollut asiakkaiden arkeen. Tässä opinnäytetyössä olimme kiinnostuneita muun muassa asiakkaiden kokemuksista liittyen elämäntilanteeseen, päivärytmiin ja rutiineihin sekä sosiaalisiin suhteisiin. Samalla opinnäytetyön oli tarkoitus toimia asiakkaiden tukena hankkeen loppuessa ja jäsentää asiakassuhteiden päättymistä. Opinnäytetöemme toimeksiantajana toimi ViaDia Joensuu ry, ja se toteutettiin ViaDia Joensuu ry:n hallinnoimassa Varikko Pohjois-Karjala -projektissa 2015–2017 (ESR). ViaDia Joensuu ry:n taustayhteisönä toimii Joensuun vapaaseurakunta. Yhdistys tekee diakoniatyötä päihteettömän elämäntavan ja elämänhallinnan lisäämiseksi sekä aineellisen, henkisen ja hengellisen hädän lieventämiseksi. Varikko Pohjois-Karjala -projektin tavoitteena on kehittää matalan kynnyksen kuntouttavaa päiväkeskus-toimintaa, asumisen tukipalveluja eli sosiaalista isännöintiä sekä omaohjaaja-toimintaa. (ViaDia Joensuu ry 2017; Nuutinen, Karppinen, Hassinen, Laaja, Pesonen, Irjala & Lomba 2016, 3.) Opinnäytetyömme oli tutkimuksellinen, joten se toteutettiin hyödyntäen laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Käytimme tiedonkeruumenetelminä teemahaastatteluja. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluiluina, ja saatu tutkimusaineisto analysoitiin teemoittelun avulla.

Opinnäytetyömme keskeisinä aiheina olivat työttömyys sekä kuntouttava työtoiminta, ja tarkennettuna vielä asiakkaiden kokemukset Varikko Pohjois-Karjala -projektin kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta. Työttömyyttä esiintyy ja on esiintynyt laajalti Suomessa, ja se on puhuttanut suomalaisia jo pitkään. Työttömyyteen on etsitty erilaisia ratkaisuja, kuten viimeisimpänä vuoden 2018 alussa käyttöön otettu työttömyysturvan aktiivimalli. Työttömyys nähdään usein ongelmallisena sekä yhteiskunnan että yksilön kannalta, ja sen vaikutukset ovat laajoja sekä yhteiskunnan että yksilön näkökulmasta.

Käsitlemmekin opinnäytetyömme teoreettisessa viitekehyksessä työttömyyttä, huono-osaisuutta ja syrjäytymistä sekä osallisuutta ja arkea. Tarkastelemme

näitä yksilön sekä yhteiskunnan näkökulmasta. Kerromme myös kuntouttavasta työtoiminnasta sekä päiväkeskustoiminnasta, ja tarkemmin erityisesti Varikko Pohjois-Karjala -projektin päiväkeskustoiminnasta. Lisäksi esittelemme aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Johtopäätöksissä käymme vuoropuhelua saamiemme tulosten ja teorian välillä. Pohdinnassa tarkastelemme luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä asioita, sekä nostamme esille opinnäytetyön aikaisia ammatillisen kasvun paikkoja sekä oppimiskokemuksia. Lopuksi kerromme opinnäytetyömme hyödynnettävyydestä, ja esitämme mahdollisia jatkokehitysideoita.

2 Työttömyys

2.1 Työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan työikäinen väestö voidaan jakaa työlliseen sekä työttömään työvoimaan ja näiden lisäksi työvoiman ulkopuolella oleviin henkilöihin (THL 2017). Lain mukaan työttömänä voidaan pitää henkilöä joka ei ole työsuhteessa, tai ei työllisty päätoimisesti yli kahta viikkoa yhtäjaksoisesti. Myös kokoaikaisesti lomautettuna tai lomautukseen rinnastettavan syyn vuoksi työnteen ja palkanmaksun keskeydyttyä henkilöä pidetään työttömänä. (Työttömyysturvalaki 28.12.2012/1001.) Vuonna 2016 15–64 -vuotiaiden työllisyysaste oli 68,7 prosenttia, joka oli 0,6 prosenttiyksikköä enemmän verrattuna edellisvuoteen. Vuonna 2016 työttömänä oli keskimäärin 237 000 henkilöä. Tämän lisäksi työikäisten 15–74 -vuotiaiden joukossa oli 155 000 piilotyötöntä henkilöä, jotka eivät etsineet aktiivisesti työtä, mutta olisivat sitä halunneet ja voineet ottaa vastaan. Työttömien määrä väheni vuonna 2016, mutta piilotyöttömien määrä nousi edellisvuodesta 11 000:lla henkilöllä. (Suomen virallinen tilasto 2016.)

Saikun mukaan suomalaisten työmarkkinoiden yksi keskeisimmistä ongelmista on ollut viime vuosikymmenien aikana pitkittynyt, rakenteellinen työttömyys. Vaikka pitkäaikaistyöttömyys on laskenut 1990-luvun suurista lukemista, on se

edelleen merkittävä ongelma työmarkkinoilla. Pitkäaikaistyöttömäksi katsotaan henkilö, jonka työttömyys on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan (Tilastokeskus 2017). Vaikeasti työllistyvien henkilöiden tilanteet ovat moniulotteisia, eikä polku pitkittyneestä työttömyydestä takaisin työelämään onnistu useinkaan ainoastaan työllistämistoimenpiteillä. (Saikku 2011, 55.) Valtioneuvoston kanslian ja tilastokeskuksen raportista näkyy, että vaikeasti työllistyvien henkilöiden asema vaikeutui vuoden 2012 alusta, ja heidän määränsä alkoi lisääntyä. Tämä kehitys jatkuu myös nykypäivänä erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden kasvaessa. Kehitykseen vaikuttaa etenkin työttömyyseläkkeelle pääsyn loppuminen, sekä työllistymisen vaikeutuminen. (Valtioneuvoston kanslia ja tilastokeskus 2017.)

Työttömyyteen on etsitty erilaisia ratkaisuja, kuten viimeisimpänä vuoden 2018 alusta alkaen voimaan astunut niin sanottu työttömyysturvan aktiivimalli. Tästä lähtien työttömän oma aktiivisuus vaikuttaa jatkossa työttömyysturvan määrään. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedotteen mukaan aktiivimallilla pyritään kannustamaan työttömiä työnhakijoita omatoimisuuteen ja aktiivisuuteen työnhaussa. Mallissa työttömyysetuutta voidaan heikentää 4,65 % 65 päivän ajaksi, ellei työtön työnhakija ole osoittanut aktiivisuuttaan esimerkiksi saamalla töitä, tai osallistamalla työllistymistä edistäviin palveluihin. Mallin tavoitteena on kannustaa lyhyempienkin sijaisuuksien ja keikkatöiden vastaanottamiseen, joka puolestaan voisi poikia pysyvämpää työllistymistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.) Eli toisin sanottuna työttömyysturvaa on ehdollistettu entisestään, eikä sitä saa enää samansuuruisena osoittamatta omaa aktiivisuutta mallissa vaadituilla tavoilla. Mikäli työtön osoittaa aktiivisuutensa, työttömyysetuus pysyy ennallaan.

2.2 Kokemus työttömyydestä

Työttömyys vaikuttaa vahvasti yksilön koettuun elämänlaatuun (Airio & Niemelä 2018, 44). Elämänlaadulla tarkoitetaan yleensä aineellista hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä, läheissuhteita, emotionaalista, psyykkistä ja kognitiivista hyvinvointia sekä käsitystä itsestä ja omasta elämäntilanteesta. Elämänlaadulle ei kuitenkaan ole olemassa yhtä selkeää tai yksiselitteistä määritelmää. Elämänlaadun synonyymeina käytetään usein koettua hyvinvointia sekä tyytyväi-

syyttä omaan elämään eli elämään tyytyväisyyttä. Elämänlaatu nähdäänkin dynaamisena ja moniulotteisena käsitteenä, joka vaihtelee yksilöllisesti elämänkulun ja elämäntilanteiden mukaan. Elämänlaadusta puhuttaessa tärkeää on siis nimenomaan yksilön oma kokemus sen hetkisestä elämäntilanteestaan. (Vaarama, Siljander, Luoma & Meriläinen 2010, 128–129.) Maailman terveysjärjestö WHO on kehittänyt kaksi elämänlaadun mittaristoa: laajan WHOQOL-100 -mittarin sekä siitä lyhyen version WHOQOL-Bref. Näitä mittaristoja käytetään myös Suomessa mitatessa suomalaisten elämänlaatua. Esimerkiksi lyhemmissä WHOQOL-Bref -mittaristossa elämänlaatu jaetaan fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen sekä ympäristöulottuvuuteen, joista viimeksi mainittu sisältää muun muassa elinolot, tarjolla olevat palvelut, turvallisuuden ja esteettömyyden sekä rahojen riittävyyden. Näin ollen voimme olettaa, että koettu elämänlaatu rakentuu juuri näistä elämän osa-alueista. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2014.)

Työllisyys ja työssäkäynti, toimeentulo, asuminen, perhe, sosiaaliset suhteet ja yhteiskunnallinen osallistuminen vaikuttavat monin eri tavoin yksittäisten ihmisten ja perheiden arkipäivän hyvinvointiin. Työttömyys ja siihen liittyvät objektiivisen ja subjektiivisen hyvinvoinnin ulottuvuudet konkretisoituvat ihmisen tavallisessa arjessa. Työ onkin yksi yleinen elämänlaadun, -hallinnan sekä elämän kokonaisuuden hahmottamisen perusta, ja työssä pärjäämisen ja sitä kautta saatavan kunnioituksen on sanottu olevan yksiä keskeisiä asioita suomalaisten elämässä. Työ jäsentää ajankäyttöä, antaa taloudellisen toimeentulon, tarjoaa tavoitteellista tekemistä, ohjaa yhteisön jäseneksi sekä antaa kehittymisen mahdollisuuksia. Näin ollen työttömyyden voidaan katsoa olevan uhka niin ihmisen taloudelliselle toimeentulolle, kuin elämän muidenkin osa-alueiden hallinnalle. Kuten työ- ja elinkeinoministeriön raporteista näkyykin, työttömyydestä johtuvien taloudellisten vaikeuksien mukana tulee usein myös muita vaikeuksia. Näitä muita vaikeuksia voivat olla esimerkiksi huono asuminen, sopimaton ravinto, kyvyttömyys maksaa laskuja sekä sosiaalisen elämän ja harrastusmahdollisuuksien kaventuminen. (THL 2017; Airio & Niemelä 2008, 44; Raijas 2008, 13; Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 26–27.)

Työttömän saaman työttömyysturvan vähimmäisetuus on työmarkkinatuki, mutta työmarkkinatuen saajien köyhyysriski on selkeästi korkeampi kuin vastaavasti työllisillä tai väestössä keskimäärin. Elintaso saattaa laskea työttömyydestä johtuvan ansiotason laskun myötä, jolloin esimerkiksi ravitsemuksen laatu voi huonota ja terveys heiketä. Työttömyydellä on myös laaja-alaisia terveydellisiä vaikutuksia sosiaalisten ja psyykkisten tekijöiden välityksellä. (Airio & Niemelä 2008, 44–45; Julkunen 2006, 225–228; THL 2017.) Johanna Pekkalan, Veikko Kujalan sekä Risto Kaikkosen vuonna 2012 toteuttamassa tutkimuksessa tutkittiin työttömyyden yhteyttä psyykkiseen kuormittuneisuuteen ja somaattisiin sairauksiin Pohjois-Pohjanmaalla. Tutkimuksen tulosten mukaan työttömyydellä oli yhteys nimenomaan psyykkiseen kuormittuneisuuteen, joka oli työttömillä kaksi kertaa yleisempää kuin työssäkäyvillä. Tutkimuksessa työttömyyden ja psyykkisen kuormittuneisuuden yhteys selittyi lähinnä taloudellisen toimeentulon ongelmilla. (Pekkala, Kujala & Kaikkonen 2012, 227.)

Julkusen sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan taloudellinen ahdistus vähentää yksilön kaikinpuolista hyvinvointia. Julkunen korostaa, että köyhyys ja pienituloisuus ennustavat muita tekijöitä voimakkaammin kaikkia muita hyvinvoinnin vajeita. (Julkunen 2006, 225–228; THL 2017.) Myös Kortteisen sekä Tuomikosken pitkäaikaistyöttömien selviytymistä käsittelevässä tutkimuksessa käy ilmi, että työttömät ovat työllisiä sairaampia sekä fyysisesti että psyykkisesti. Tämän tutkimuksen mukaan sairastavuuden lisäksi myös sosiaalisten suhteiden ongelmat kasvavat erityisesti työttömyyden pitkittyessä. Työttömyyden myötä myös yksilön yhteiskunnalliset sekä yhteisölliset suhteet muuttuvat, eronneisuus lisääntyy ja lähisuhteet kriisiytyvät herkemmin. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 167.)

Useat tutkimukset siis osoittavat, että työttömät voivat sekä fyysisesti että psyykkisesti huonommin kuin työssäkäyvät. Toisaalta Pohjolaisen, Tiihosen, Simosen, Takalan & Sulanderin mukaan huonolla fyysisellä ja psyykkisellä terveydellä on yhteys korkeampaan työttömyysriskiin sekä pitempiaikaiseen työttömyyteen. Vaikka työttömyys johtaa terveyden huonontumiseen, myös huono terveys voi johtaa korkeampaan työttömyysriskiin. Työttömyyden ja heikentyvän terveyden välille muodostuukin helposti itseään vahvistava kierre. Näin ollen

terveemmät henkilöt työllistyvät nopeammin, kun taas heikomman terveyden omaavat saattavat joutua helpommin työttömiksi. (THL 2017; Pohjolainen, Tiihonen, Simonen, Takala & Sulander. 2009, 8–10; Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 11.) Kyseessä voidaan katsoa olevan siis oravanpyörä, jossa tekijät ovat yhteydessä toisiinsa ja vahvistavat toinen toistaan. Työttömyys ruokkii terveydentilan huonontumista, kun taas terveydentila ruokkii työttömyyttä ja sen kesto.

2.3 Syrjäytymisen prosessi ja huono-osaisuus

Juho Saaren mukaan huono-osaisuus on äärimmäistä köyhyyttä. Köyhyyttä voidaan kuitenkin määritellä ja mitata monella tavalla, kuten objektiivisesti asuminen ahtautena, tuloina tai työttömyyden kestona sekä subjektiivisesti elämänlaatuun liittyvinä tekijöinä. Hyvärinen, Laine & Vuokila-Oikkonen sekä Hänninen kertovat kaikki huono-osaisuuden olevan moniulotteinen sekä vaikeasti määriteltävissä oleva käsite, jonka kuvaamiseksi tarvitaan eri näkökulmia sekä kieliä. Niin sanotut huono-osaiset ovat heikommassa asemassa oleva vähemmistö, ja heidän elämänsä poikkeaa jollakin tapaa laadullisesti muiden ihmisten elämästä. Ihmisen oma kokemus omasta tilanteestaan onkin äärimmäisen tärkeä huomioida puhuttaessa huono-osaisuudesta. Huono-osaisuus on myös tietynlainen sosiaalinen tosiasia sekä sosiaalista etäisyyttä, jonka laajuutta ja rakennetta säädellään osaltaan myös sosiaalipoliittisen järjestelmän rakenteen avulla. (Saari 2015, 14–15, 72, 64; Hänninen 2007, 7; Hyväri, Laine & Vuokila-Oikkonen 2010, 11–12.) Toisin sanoen ihminen voi olla erilaisten mittareiden mukaan köyhä, mutta hänen oma kokemuksensa omasta elämänlaadustaan ei suuresti poikkeaa muista, jolloin hän ei välttämättä kuulu huono-osaisten vähemmistöön. Kun ihminen kuuluu niin sanottujen huono-osaisten vähemmistöön, hän nimenomaan kokee oman elämänlaatunsa alentuneen äärimmäisestä köyhyydestä johtuen.

Saari toteaa, että mitä paremmin yhteiskunta huolehtii kaikista heikoimmista ja haavoittuvaisimmista ihmisryhmistään, sitä sivistyneempänä, laadukkaampana ja edistyneempänä kyseistä yhteiskuntaa voidaan pitää. Vastaavasti vailla hoi-

toa olevat lapset ja vanhukset, kaduilla kulkevat kerjäläiset tai asunnottomat ja ilman turvaa olevat pitkäaikaistyöttömät eivät kerro onnistuneesta yhteiskunnasta tai politiikasta. Erilaisten mittareiden mukaan 1990-luvun laman jälkeen suomalaisten elintaso on noussut tasaisesti, ei kuitenkaan kaikilla samassa mitta-kaavassa. Saaren mukaan suomalaisten elintaso on jopa eriarvoistunut 1990-luvun puolivälin jälkeen, erityisesti kun tarkastellaan kotitalouksien käytössä olevien tulojen jakaumaa. Elämänlaadun suhteen erot eivät ole kuitenkaan ihan niin suuria. Erilaisten väestöaineistojen mukaan alhainen elämänlaatu kasautuu pääasiassa työttömille ja työkyvyttömille sekä toimeentulotuen saajille. Eriarvoistuminen koskee radikaaleimmin väestön ääripäitä, niin tulojen kuin elämänlaadunkin suhteen. Saaren mukaan pitkäaikaista prosessia, joka lopulta johtaa huono-osaisuuteen ja köyhyyteen, voidaan kutsua syrjäytymiseksi. (Saari 2015, 12–13, 18–19, 70, 104.) Myös Hännisen mukaan syrjäytyminen on ulkona olemista määrätystä paikasta tai tilasta, ja tarkemmin katsottuna syrjäytyminen on se prosessi, jonka seurauksena tapahtuu henkilön tai henkilöiden tilasta ulkopuolelle joutuminen. Työmarkkinoita tai yhteiskuntaa voidaan yleisesti pitää tällaisena tilana. (Hänninen 2007, 5.)

Sekä Saari, Hänninen että Hyväri ym. ovat samaa mieltä siitä, että syrjäytymisellä tarkoitetaan nimenomaan sekä syrjäytymistä tuottavaa prosessia, että syrjäytynyttä asemaa. Syrjäytymisen prosessi voi tapahtua joko vähitellen sivuun joutumisena tai rajuna pudotuksena keskeisistä elämänehdoista. Kun huono tai heikko asema yhteiskunnassa vakiintuu pitkäaikaiseksi olotilaksi, syntyy syrjäytynyt asema. Syrjäytyminen on ikään kuin yhdestä tilasta vastakkaiseen tilaan siirtymistä; hyvin toimeentulevasta tulee huono-osainen, perheyhteisö hajoaa ja tuottaa yksinäisyyttä, tai terve sairastuu ja menettää työkykynsä. Prosessin kuvauksessa hyvä tilanne muuttuu huonoksi tai vaikeaksi. Syrjäytymisessä on tunnistettavissa usein riski- tai vaaratilanteita, jotka edeltävät heikkoon asemaan joutumista. Esimerkkinä tällaisesta voisi olla nuoren jääminen ilman koulutusta tai työtä. (Hyväri, Laine & Vuokila-Oikkonen 2010, 11–12; Saari 2015, 12–19; Hänninen 2007, 5.)

Keskuksen ja marginaalin eli hyväosaisten ja huono-osaisten määrittelyt syntyvät, kun syrjäytyneitä tarkastellaan ja tunnistetaan tietyn aseman kautta. Syrjäy-

tyneet ovat keskuksesta katsottuna niitä, jotka eivät kuulu meihin ja joilla ei ole tiettyjä samoja ominaisuuksia kuin meillä. Syrjäytyneen paikalta on taas mahdollista tunnistaa heitä, jotka ovat erilaisia hyväosaisuudessaan ja kenellä on asiat hyvin. Tämän kaltaiset yhteiskunnalliset asetelut luovat kuitenkin leimaimista sekä stereotypioita, joiden alle jäävät usein ihmisten todelliset hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin kokemukset. Yhteiskunnallisen syrjäytymispuheen sisäänrakennettuna tavoitteena pidetään syrjäytyneiden tuomista takaisin yhteiskunnan keskukseen sen reunoilta. (Hyväri, Laine & Vuokila-Oikkonen 2010, 13, 73.) Juho Saari pitää ongelmallisena puhua jostakin ihmisryhmästä ”syrjäytyneinä”, koska se viittaa johonkin hallittavaan ja helposti kategorisoitavissa olevaan ongelmaan. Kuten aikaisemmin on mainittu, hänen mukaansa syrjäytyminen tarkoittaa ainoastaan moniulotteista prosessia, joka johtaa huono-osaisuuteen. (Saari 2015, 27.)

2.4 Työttömyyden yhteys huono-osaisuuteen

Huono-osaisuus ilmenee usein työttömyyden sekä köyhyyden, mutta tämän lisäksi myös sairauksien kasaantumisen samalle ihmiselle. Työttömällä sairauksien ja heikentyneen terveydentilan taustalla on elintapoihin, materiaaliin ja psykososiaalisiin resursseihin sekä palveluiden käyttöön liittyviä tekijöitä. (Pohjolainen, Tiihonen, Simonen, Takala & Sulander 2009, 7.) Vakavilla alkoholiongelmillä näyttäisi olevan Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan yhteys työttömyyteen, ja lisäksi myös vanhempien alkoholiongelmat voivat olla altistava tekijä omalle työttömyydelle. Toisaalta poikittaistutkimukset näyttävät säännönmukaisesti, että alkoholin kulutus on suurempaa työttömien kuin työllisten joukossa. Työttömyyden aikainen alkoholinkulutus taas voi vaikuttaa ihmisen henkiseen hyvinvointiin negatiivisesti. Suomalaisessa tutkimuksessa pitkäaikaistyöttömyydellä oli yhteys vaikeaan masennukseen, ja tätä yhteyttä pahensi alkoholin käyttö päihtymistarkoituksessa. Havaittavissa oli myös, että tupakointi sekä miesten alkoholin käyttö olivat yleisempiä työttömien kuin työllisten joukossa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 14, 24–26.) Pohjolainen ym. kertoo tutkimustiedon kuitenkin osoittavan, että tupakointi sekä miesten alkoholinkäyttö eivät lisääny työttömyyden myötä, eikä työttömyys siis itsessään tuo mukanaan niitä. Työt-

tömät ovat jo työssäoloaikanaan tupakoineet ja käyttäneet alkoholia useammin kuin he, jotka eivät ole jääneet työttömäksi. (Pohjolainen ym. 2009, 8.)

Vuoden 2017 sosiaalibarometrissa, eli sosiaali- ja terveysjohtajien, sosiaalityöntekijöiden, Kelan johdon ja toimihenkilöiden sekä TE-johdon asiantuntia-arvioihin perustuvan tutkimuksen mukaan työttömyyden merkitystä hyvinvointiin pidettiin muita tekijöitä suurempana. Lähes neljä viidestä, eli 78 % kaikista vastaajista arvioi työttömyyden vaikuttavan alueensa väestön hyvinvoinnin kokonaistilanteeseen melko paljon tai paljon. Lisäksi kaksi kolmasosaa, eli noin 64 % vastaajista uskoo kotitalouksien toimeentulo-ongelmien vaikuttavan hyvinvointiin. Runsas puolet vastaajista tunnistaa omalta alueeltaan ihmisryhmiä, joiden tilanne on erityisesti heikentynyt kahden viimeisen vuoden aikana. Yli kolmannes, eli noin 35 % vastaajista nimeää joko työttömät yleisesti, tai nuoret työttömät ja pitkäaikaistyöttömät ryhmäksi, jonka tilanne on selvästi heikentynyt viimeisen kahden vuoden aikana. (Sosiaalibarometri 2017, 16–33.)

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan eriarvoistumiskehitystä viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Vastaajat olivat lähes yksimielisiä kehityksen suunnasta, koska lähes yhdeksän kymmenestä, eli 88 % vastanneista arvioi eriarvoisuuden lisääntyneen Suomessa. Noin seitsemänkymmentä prosenttia vastanneista myös uskoo, että Sipilän hallitus ei kykene saavuttamaan hallituksen ohjelmaan kirjattua tavoitetta eriarvoisuuden vähentämisestä sen hallituskauden aikana. (Sosiaalibarometri 2017, 33, 36.)

3 Arjen ja osallisuuden merkitys ihmisen elämässä

3.1 Arjen merkitys

Vaikka arjen sisältöä ei yksiselitteisesti voida määrittää, Kasvion mukaan nykyään ihmisten arkeen oleellisena osana kuuluu työ. Useimmat työkäiset ihmiset käyttävät suuren osan valveillaoloajastaan töissä, kun lomaa tai pyhiä ei lasketa. Työ toisaalta rajaa ajankäytön mahdollisuuksia, mutta toisaalta työllä hankitut ansiot mahdollistavat arjen rakentamisen halutulla tavalla. Töistä hankitut sosi-

aaliset suhteet sekä tiedot ja taidot myös usein ulottuvat työelämän ulkopuolelle. Kasvion mukaan nykyään kuitenkin yhä useampia uhkaa työelämästä syrjäytyminen. Syyksi hän mainitsee työelämän suoritusvaatimusten kiristymisen, sekä ”voittajien” ja ”häviäjien” kuilun leventymisen. Kuten aikaisemminkin luvussa kaksi oleva tutkimustieto osoitti, myös Kasvion mukaan työelämästä syrjäytyminen voi pahimmassa tapauksessa johtaa elämänlaadun huomattavaan heikkenemiseen sekä eristäytymiseen yhteiskunnasta. Kasvio vielä mainitsee, että työelämästä tipahtamisesta selviytyminen on helpompaa heille, joilla on laajat sosiaalisten suhteiden verkostot, mahdollisuus harrastaa sekä jos aikaisempaan elämäntyyliin suhteutettu toimeentulo on jotenkuten turvattu. (Kasvio 2011, 212–216.) Saarijärvi toteaa, että ihmisen työttömyys muuttaa elämän ajallisen rakenteen. Kun työtä ei ole, myöskään vapaa-aikaa tai lomaa ei ole. Kaikki aika elämässä on samanlaista. (Saarijärvi 2004, 103.)

Yksinkertaisimmillaan määriteltynä arki on juhlan ja pyhän vastakohta. Pyhistä poiketen arjen rytmin määrittävät viikko, kuukausi ja vuosi. Arki muodostuu siis toistuvuudesta, jolloin suhteellisen samanlaiset asiat toistuvat päivästä, kuukaudesta ja vuodesta toiseen. Esimerkiksi arki voidaan jakaa viiteen eri osaan: arki on kodintuntua ja tavanmukaisuutta, toistoa sekä taipumusta vahvistaa opittuja sukupuolitapoja. Näiden lisäksi arki on myös ulkoisien pakkotahtien muuttamista omilta tuntuviksi rytmeiksi. Nämä viisi arjen ulottuvuutta kuvaavat hyvää arkea. Arjessa ihmisille muodostuu rutiineja, jotka helpottavat jokapäiväistä elämistä ja olemista. (Sihvola, Andersson, Hetemäki & Mustonen 2011, 5–7; Kasvio 2011, 211; Eeva Jokinen 2005, 6.)

Rutiinit ovat toistuvia prosesseja, jotka eivät vaadi keskittynyttä ajattelukapasiteettia, ja siten vapauttavat energiaa mielen muihin tehtäviin ja toimintoihin. Korvelan ja Tuomi-Gröhnin mukaan päivien toimintojen ajallinen järjestäytyminen luo rytmin, joka toistuessaan vakiintuu rutiinien tapaan. Jos tämä rytmi puuttuu, henkilön voimavarat kuluvat eri tilanteiden kohtaamiseen. (Korvela & Tuomi-Gröhn 2014, 14.) Toisin sanoen arki on toistuvuutta, rytmi joka muodostuu päiviin, viikkoihin ja kuukausiin. Se luo ennakoitavuutta, mutta yksiselitteisesti ei voida määritellä mitä arki sisältää. Jokaisen ihmisen arki muodostuu siitä, mitä hänen elämässään tapahtuu toistuvasti ja keitä hänen jokapäiväiseen elämään-

sä kuuluu. Arki on siis se paikka, missä ihmisen päällekkäiset ja limittäiset ongelmat yleensä muotoutuvat, jota ongelmat muokkaavat ja jonka tuottamiseen myös ammatilliset toimijat osallistuvat palveluillaan (Laitinen & Niskala 2016, 10–11).

3.2 Osallisuuden kokemus syntyy arjessa

Sekä Jämsénin ja Pyykkösen että Laitisen ja Niskalan mukaan osallisuus ja osallisuuden kokemus syntyvät ja ovat tiiviisti yhteydessä arkeen. Heidän mielestään osallisuus on moniulotteinen ja vaikeasti määriteltävissä oleva käsite, se rakentuu monista kerroksista ja vaatii muun muassa toimijuus- sekä osallistumis-käsitteiden avaamista. Jämsén ja Pyykkönen lisäävät, että vahva perusta osallisuudelle sekä ihmisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksille luodaan jo lainsäädännössä. Lainsäädännöstä löytyy selkeitä osallisuuteen liittyviä kohtia perustuslaista, nuorisolaista, lastensuojelulaista, vammaispalvelulaista, kuntalaista sekä sosiaalihuollon asiakaslaista. Lisäksi muistakin laeista löytyy erillisiä mainintoja asiakkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. (Laitinen & Niskala 2016, 10–11; Jämsén & Pyykkönen 2014, 27.)

Lyhyesti sanottuna osallisuuteen liittyä osallistuminen sekä toimijuus, ja osallistumalla ihmisestä tulee toimija. Sekä asiakkaiden, että kansalaisten toimijuuden kehyksenä toimii aika, paikka ja valta. Nämä kolme asiaa vaikuttavat siihen, millaiseksi toimijuus muodostuu. Tänä päivänä yhteiskuntamme on rakentunut aktiiviselle ja osallistuvalla kansalaisuuden idealle, joten myös sosiaalihuollon asiakkailla on oikeus toimijuuteen, ja osallistumista korostetaan laeissa, suunnitelmissa ja strategioissa. (Laitinen & Niskala 2016, 10–11; Jämsén & Pyykkönen 2014, 27.) Toisin sanoen, sen sijaan että työntekijät olisivat asiakkaan tilanteen asiantuntijoita, asiakkaalla on oikeus ja ehkä jopa velvollisuus osallistua omaa elämäänsä koskeviin toimiin ja keskusteluun, sekä oman arjen rakentamiseen olemalla oman tilanteensa asiantuntija.

Pelkästä osallistumisesta poiketen osallisuuden toteuttaminen on sidoksissa muun muassa kunnallisiin ja yhteiskunnallisiin toimintaympäristöihin, ja on siten osallistumista syvempi toimintamuoto. Osallisuus vaatii syntyäkseen tiivistä vuo-

rovaikutusta, luottamusta sekä avoimuutta ja näyttöä kuulluksi tulemisesta. Osallisuuden syntyä varten tarvitaan näyttöä siitä, että kansalaisten ja asiakkaiden tieto huomioidaan palvelujen tuottamisesta koskevissa päätöksissä. Täten osallisuus ei rakennu ainoastaan työntekijän ja asiakkaan välisessä suhteessa, vaan vaatii laajempaa toimintaympäristöä. Laitisen ja Niskalan mukaan asiakkaan tulisi siis ensin osallistua, jotta hänestä tulee toimija. Toimijana hänen tulee sitoutua toimintaan, olla kiinnostunut omasta tilanteestaan sekä sen muuttamisesta. Lisäksi työntekijöiden, organisaatioiden, kuntien ja yhteiskunnan tulee vastata asiakkaan tuottamaan tietoon omasta tilanteestaan ja sen muuttamispyrkimyksistä. Kun asiakas kokee tulleensa kuulluksi ja hänen toiveisiinsa vastataan, hän kokee osallisuutta. (Laitinen & Niskala 2016, 13–14.)

Osallisuuden käsitteellä on monia sisältöjä ja määrittelyjä, mutta pääsääntöisesti sillä tarkoitetaan monitasoista kokemusta tuntemisesta, kuulumisesta ja tekemisestä. Osallisuus on kokemusta jäsenyydestä, kiinnittymistä yhteiskuntaan, mahdollisuutta toimia, osallistua sekä vaikuttaa yhteisössä ja yhteiskunnassa. Osallisuuden kokemukset syntyvät nimenomaan pienistä arjen asioista, kuten huomioiduksi ja kuulluksi tulemisesta, omaan elämään liittyviin asioihin vaikuttamisesta, sosiaalisista suhteista, ja keskusteluista sekä kohtaamisista. Keskeistä osallisuudessa on sitoutuminen, luottamus ja kuulluksi tuleminen. Siinä on yksinkertaisuudessaan kyse ympäristöön, yhteisöihin ja yhteiskuntaan kiinnittymisestä sekä yhteenkuuluvuuden, oikeudenmukaisuuden ja turvallisuuden tunteen syntyä varten. Osallisuuden voidaan katsoa koostuvan yksilön identiteettistä, voimaantumista ja elämänhallinnan valmiuksista. Osallisuus ja kokemukset osallisuudesta ovat aina yhteydessä osallistujan omaan henkilökohtaiseen elämänsä maailmaan sekä ihmiskäsitykseen. Parhaimmassa tapauksessa osallisuus on siis omakohtaisesta sitoutumisesta lähtevää omaehtoista toimimista ja vaikuttamista oman elämän asioiden kulkuun sekä vastuun kantamista seurauksista. Osallisuus voidaan siis nähdä vastavoimana syrjäytymiselle. (Jämsén & Pyykkönen 2014, 9–11, 36; Laitila 2010, 8–9, 21.)

4 Työ- ja päiväkeskustoiminta arjen tukena

4.1 Kuntouttava työtoiminta

Lain puitteissa kuntouttavalla työtoiminnalla tarkoitetaan kunnan järjestämää toimintaa, jonka tarkoituksena on luoda edellytyksiä henkilön työllistymiselle, sekä parantaa hänen elämänlaatuaan (L 2.3.2001/189). Toiminnan järjestämisestä ja ohjaamisesta kunnissa vastaa usein sosiaalitoimi (Karjalainen & Karjalainen 2010, 20). Kuntouttavassa työtoiminnassa ei synny työ- tai virkasuhdetta toiminnan järjestäjän ja henkilön välille. Lain tarkoituksena on parantaa pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla. Tarkoituksena on myös edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen sekä muuhun työhallinnon tarjoamaan työllistymistä edistävään toimenpiteeseen. Laki velvoittaa kunnan järjestämään kuntouttavaa työtoimintaa. Käytännössä toiminta voi tapahtua oman kunnan lisäksi myös toisen kunnan, rekisteröidyn yhdistyksen, säätiön, valtion viraston tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan järjestämänä. (L 2.3.2001/189.)

Asiakkaat voivat ohjautua kuntouttavaan työtoimintaan esimerkiksi suoraan työ- ja elinkeinotoimistoista sekä sosiaalitoimesta (Karjalainen & Karjalainen 2010). Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on aktivoida ja kuntouttaa pitkään työttöminä olleita ja parantaa heidän toimintakykyään sekä elämänhallintaansa. Tarkoituksena on näin edesauttaa työttömien työllistymistä, kouluun hakeutumista tai työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumista (Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Linqvist & Parpo 2004, 23; Nuutinen 2015, 20). Asiakkaiden ja työntekijöiden välinen suhde on kuntouttavassa työtoiminnassa melko erilainen kuin virastomallisessa työssä. Ihmiset viettävät paljon aikaa yhdessä, usein pienehköissä tiloissa ja erilaisissa ”verstaissa”, jolloin välit voivat muodostua hyvinkin läheisiksi. Työntekijät esimerkiksi syövät yhdessä asiakkaiden kanssa, ja tunnelma on rento. (Saarijärvi 2004, 102.)

Työtoimintaa koskevat asiat, kuten velvollisuudet, vastuut sekä toiminnan sisällöt sovitaan asiakkaalle tehtävässä aktivointisuunnitelmassa. Kuntouttava työ-

toiminta voi alkaa ryhmämuotoisella työtoiminnalla, tai asiakas voidaan ohjata vaihtoehtoisesti työtoiminnan ajaksi tekemään sovittuja tehtäviä esimerkiksi järjestöihin tai kaupungin pajoille. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 20.) Laissa ei ole määritelty kuntouttavan työtoiminnan sisältöä, mutta palvelun on oltava asiakkaan elämänhallintaa ja työelämävalmiuksia edistävää. Asiakkaan osaaminen sekä toiminta- ja työkyky määrittävät kuntouttavan työtoiminnan sisältöä, ja on tärkeää räätälöidä työtoiminta asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Asiakkaiden toimintakyky voi vaihdella paljonkin, jolloin se on otettava huomioon suunniteltaessa kuntouttavan työtoiminnan sisältöjä (Nuutinen 2015, 20).

4.2 Päiväkeskustoiminta

Päiväkeskukset ovat kaikille avoimia, arjen elämää tukevia kohtaamispaikkoja. Ne tukevat asiakkaita täyttämään perustarpeitaan, joita he eivät omin avuin enää kykene täyttämään. Kun ihminen ei enää pysty täyttämään perustarpeitaan, päiväkeskuksista on mahdollista saada tukea sekä apua arkeen. Päiväkeskustoimintaa voivat järjestää kunnat sekä seurakunnat ja järjestöt, ja ne voivat toimia muun muassa päihdehaittoja ehkäisevänä yksikkönä, osallisuutta edistävänä yhteisönä sekä palveluohjaajana, eli väliportaana asiakkaan ja palvelujärjestelmän välissä. Eri päiväkeskuksilla on myös erilaiset resurssit toteuttaa toimintaa. Osa keskuksista toimii ainoastaan vapaaehtoisvoimin, kun taas toisissa on lisäksi palkattua henkilökuntaa. Jotkin päiväkeskukset tuottavat palveluita jopa korvausta vastaan, jolloin niitä ohjaavat erilaiset rahoittajien ja lakien myötä tulevat velvoitteet. (Tepponen, Strandén & Rutanen 2015, 14–17; Hietakangas & Sininauhaliitto 2016, 3.)

Suomessa on Tepposen ym. mukaan satoja päiväkeskuksia, ja niissä tehtävä työ hyödyttää lukemattomia ihmisiä. Erityisesti vaikeassa elämäntilanteessa oleville ihmisille päiväkeskukset tarjoavat ehkä ainoan yhteyden yhteiskuntaan ja tukeen ylipäänsä. Kaikista köyhimpien ja syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten voi olla vaikeaa saada tarvitsemaansa apua tai hakeutua tarvitsemiensa palveluiden piiriin. Tällöin päiväkeskus voi olla ainoa paikka, jossa kynnyks on tarpeeksi matala heidän ylitettäväkseen. Parhaimmillaan päiväkeskus auttaa ihmistä kuntoutumaan, sekä kiinnittymään takaisin yhteiskuntaan ja ihmisarvo-

seen elämään. Päiväkeskuksien suurin arvo on kuitenkin ihmisten henkisen hyvinvoinnin lisääntymisessä. (Tepponen, Strandén & Rutanen 2015, 9–12.)

Päiväkeskuksilla voi olla erilaisia näkemyksiä siitä, vaaditaanko päiväkeskuksissa raittiutta vai saavatko asiakkaat tulla niihin päihtyneenä. Päihteettömällä ja päihteellisellä päiväkeskuksella on erilaiset kohderyhmät, ja toimintaa ohjaavat tavoitteet ovat erilaisia. Päihteettömän päiväkeskuksen tiloissa ei saa käyttää päihteitä, ja keskukselle on tultava selvin päin. Kuntouttava työpajatoiminta on aina päihteetöntä turvallisuussyistä. Päihteettömään päiväkeskukseen tultuaan ihminen tietää, että hän voi viettää päivänsä raittiissa ympäristössä. Selvinpäin pysyminen on monelle vaikeaa paikoissa, joissa on muita päihtyneitä henkilöitä. Päihteetön päiväkeskus on turvallinen vaihtoehto viettää aikaa raittiissa seurassa. Päihteettömässä päiväkeskuksessa ei vaadita raitistumista tai päihteiden käytön vähentämistä. Siellä kuitenkin edellytetään tilanneraittiutta, eli asiakas ei saa olla päihtyneenä tullessaan päiväkeskukseen. Monelle asiakkaalle juuri päihteettömyys voi olla syynä päiväkeskuksessa käymiselle. Päiväkeskus voi myös olla ainoa paikka, jossa ihminen saa olla selvänä. Kävijöillä ei kuitenkaan ole aina akuuttia päihdeongelmaa, vaan keskuksessa käyminen voi auttaa jo vuosia raittiina olleita ylläpitämään raittiuttaan. (Tepponen, Strandén & Rutanen 2015, 18–22.)

Jokaisella päiväkeskuksella on omanlaiset toimintatavat sekä asiakkaat, ja keskuksset muotoutuvat aina paikallisten olosuhteiden mukaan. Asiakaskuntaan voi kuulua esimerkiksi raittiita eläkeläisiä, työttömiä, yksinäisiä ihmisiä tai kodittomia päihteidenkäyttäjiä. Päiväkeskuksissa järjestetään ruoanjakoa, ruokailua, vertaistuki- ja liikuntaryhmiä sekä neulojen vaihtoa. Useissa päiväkeskuksissa järjestetään myös vapaaehtoistyötä sekä kuntouttavaa työtoimintaa. (Tepponen, Strandén & Rutanen 2015, 16.)

5 Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos toteutti vuosina 2008–2011 valtakunnallisen ParasSos-tutkimusohjelman, jonka lähtökohtana oli tunnistaa, mitä tapahtuu

kuntalaisen sosiaalipalveluille PARAS-uudistusten alkaessa. Tutkimusohjelma sisältää erillistutkimuksia liittyen sosiaalipalveluiden arviointiin sekä erilaisia tutkimusnäkökulmia erillistutkimusten kautta. Tutkimusohjelma on toteutettu yhteistyössä Jyväskylän yliopiston ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa ja tukemassa ovat olleet myös Jyväskylän kaupunki sekä Keski-Suomen liitto. (Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 2010a.) Osana ParasSos-tutkimusohjelmaa toteutettiin tutkimus koskien asiakkaiden kokemuksia sosiaalipalveluista yleensä ja erityisesti kuntouttavasta työtoiminnasta. Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen raportti (31/2010) kokoaa yhteen 48 asiakkaan kokemukset. Asiakkaat tavoitettiin järjestämällä kahdeksan asiakasfoorumia keskisuomessa keväällä 2010. (Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 2010b.)

Raportin tarkoituksena on hyödyttää kaikkia asiakkaiden kuulemisesta kiinnostuneita sekä käytäntöjä kehittäviä tahoja. Kerättyjä havaintoja oli siis tarkoitus hyödyntää erityisesti sosiaalipalvelujen kehittämisessä. Tärkeää tietoa saatiin myös siitä, miten asiakkaat arvioivat sosiaalipalveluja yleensä, tai miltä kuntouttava työtoiminta näyttää asiakkaan näkökulmasta tarkasteltuna. (Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 2010b.)

Tutkimuksen tulosten mukaan asiakkaat kokivat sosiaalipalveluihin liittyvinä kehittämiskohteina muun muassa puutteellisen palveluista tiedottamisen, palvelujärjestelmän monimutkaisuuden sekä tiedonkulun tehottomuuden. He kokivat myös, että palvelujen muuttuminen sähköisiksi saattaa osalle asiakaskuntaa olla haaste, koska heillä ei ole tarvittavia välineitä tai osaamista. Kuntouttavaan työtoimintaan liittyen, yhteiskunnallisella tasolla haasteena koettiin uusien matalan kynnyksen työpaikkojen löytyminen. Tämän lisäksi asiakkaat kokivat, että tarjottuja työtehtäviä ei joko ole tarpeeksi tai ne eivät ole heille oikeita. He myös kokivat, että alueelliset erot kuntouttavan työtoiminnan käytännöntoteutuksessa ovat suuria. (Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 2010b.)

Miira Murtoperän opinnäytetyössä ”Asiakkaiden kokemukset Naksu-hankkeesta” taas selvitettiin Nuorten aikuisten asumisen ohjauksen ja kokonaisvaltaisen sosiaalisen uudistumisen hankkeen (NAKSU) asiakkaiden kokemuksia saamastaan palvelusta. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä olivat: mikä

oli Naksu-hankkeen merkitys asiakkaan elämäntilanteeseen sekä asiakkaiden kokemukset hankkeen ohjauksesta ja tuesta. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimuksen keinoja hyödyntäen, ja tutkimusaineistoa kerättiin teemahaastatteluin yksilöhaastatteluina. Haastateltavia oli kuusi, ja aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. (Murtoperä 2017.)

Haastatteluista saatujen tulosten perusteella voitiin todeta, että Naksu-hankkeen tarjoama tuki koettiin hyväksi ja asiakkaat kokivat elämäntilanteensa parantuneen asiakkuuden myötä. Elämäntilanteen parantumisen koettiin helpottaneen nimenomaan työntekijöiltä saadun tuen ja palveluohjauksen sekä asiakkuudessa rakentuneen tukiverkoston ansiosta. Murtoperä jäi kuitenkin vielä pohtimaan, että jatkotutkimuksina olisi hyvä lähteä selvittämään muun muassa sitä, onko hankkeen toiminnalla ollut vaikutuksia nuorten toimintakykyyn ja sitä kautta esimerkiksi koulutukseen tai työllistymiseen. (Murtoperä 2017.)

6 Opinnäytetyön tarkoitus ja taustaorganisaatio

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää asiakkaiden kokemusten perusteella, mitä merkityksiä Varikko Pohjois-Karjala -projektin kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisella on ollut asiakkaiden arkeen. Tässä opinnäytetyössä olimme kiinnostuneita muun muassa asiakkaiden kokemuksista liittyen elämäntilanteeseen, päivärytmiin ja rutiineihin sekä sosiaalisiin suhteisiin. Tätä tietoa on tarkoitus hyödyntää Sininauhaliiton päiväkeskustoiminnan kehittämisessä, ja lisäksi opinnäytetyö toimi asiakkaiden tukena jäsentämässä hankkeen loppumista.

Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä ovat muuttuneet matkan varrella. Aluksi tarkoituksena oli selvittää mitä merkityksiä Varikko-hankkeen asiakkaat antavat Varikon asiakaspalautelomakkeessa tärkeiksi koetuille asioille ja miksi. Näitä tärkeiksi koettuja asioita olivat ilmapiiri, säännöt, työtehtävät ja työkaverit. Tämän teeman mukaisesti pidimme kaikille Varikko Pohjois-Karjala -projektin asi-

akkaille tarkoitetussa toimintapäivässä toiminnallisen tuokion, jossa käytimme learning café menetelmää. Lopulta toiminnallisen tuokion tarkoituksena oli tutustua asiakkaisiin sekä kertoa tarkemmin opinnäytetyöstä ja sen toteutuksesta. Samalla annoimme asiakkaille mahdollisuuden tutustua meihin, jotta heidän olisi helpompi lähteä mukaan opinnäytetyöhön kuuluviin haastatteluihin. Kolme neljästä haastateltavasta osallistui toimintapäivään, joten heille olimme entuudestaan tuttuja. Toimintapäivän ja learning café -menetelmän avulla saatujen materiaalien pohjalta löysimme opinnäytetyömme lopullisen aiheen sekä tutkimuskysymyksen. Toimintapäivässä saatujen materiaalien pohjalta kokosimme yhteenvedon toimeksiantajallemme, mutta aineisto ei ollut osa opinnäytetyömme tutkimusaineistoa.

Tutkimuskysymys:

1. Mitä merkitystä Varikko-hankkeen työtoimintaan osallistumisella on ollut asiakkaan arkeen?

6.2 ViaDia Joensuu ry ja Varikko Pohjois-Karjala -projekti

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana toimi ViaDia Joensuu ry, mutta työn tuloksia hyödynnetään myös Sininauhaliiton Savo-Karjalan ja Keski-Suomen jäsenjärjestöjen aluetyössä sekä valtakunnallisen ViaDia -kattojärjestön työssä. ViaDia Joensuu ry toimii koko Pohjois-Karjalan alueella, ja sen taustayhteisönä toimii Joensuun vapaaseurakunta. Yhdistys tekee diakoniatyötä päihteettömän elämäntavan ja elämänhallinnan lisäämiseksi sekä aineellisen, henkisen ja hengellisen hädän lieventämiseksi. ViaDia Joensuu ry:n kotikuntana toimii Joensuu. (ViaDia Joensuu ry 2017.) Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä kaikkien Pohjois-Karjalan Varikkojen kanssa, ja siihen osallistui kaikenkaikkiaan 24 Varikon asiakasta. Olimme aikaisemmin osallistuneet Varikko Pohjois-Karjala -projektin toimintaan sosionomiopintoihin liittyvien harjoitteluiden kautta. Näin ollen hanke oli meille jo entuudestaan tuttu, ja sitä kautta meille tarjoutui mahdollisuus toteuttaa myös opinnäytetyö samaisessa hankkeessa.

ViaDia Joensuu ry:n hallinnoiman Varikko Pohjois-Karjala -projektin tavoitteena on kehittää matalan kynnyksen kuntouttavaa päiväkeskustoimintaa, asumisen tukipalveluja eli sosiaalista isännöintiä sekä omaohjaajatoimintaa. Varikko-päiväkeskuksia on Joensuussa, Outokummussa, Juuassa ja Kiteellä. Vuosina 2015–2017 Varikoilla on ollut yhteensä 184 asiakasta erilaisissa kuntouttavissa toimenpiteissä. (Nuutinen ym. 2016, 3.)

Varikko-hanke kytkeytyy opinnäytetyössämme keskeisiin käsitteisiin, kuten pitkäaikaistyöttömyyteen ja kuntouttavaan työtoimintaan, rakennerahasto-ohjelman toimintalinjan kautta. Koska Varikko Pohjois-Karjala -projekti on ESR-rahoitteinen, se kuuluu rakennerahasto-ohjelman niin sanottuun viidenteen toimintalinjaan. Toimintalinja on tarkoitettu muun muassa heikoimmassa asemassa olevien työelämävalmiuksien sekä sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseen. Erityistavoitteessa parannetaan toimenpiteisiin osallistuvien työ- ja toimintakykyä, ja täten edistetään heidän työpolullaan etenemistä. Toimenpiteillä tuetaan syrjäytymisvaarassa oleville tarkoitettuja palveluita, joita ovat palvelusuhteen luominen, palvelutarpeen arviointi, peruspalveluiden tuki elämäntilanteisiin liittyvissä ongelmissa sekä kuntoutus-, koulutus- ja työllisyyspolun rakentaminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017.)

Varikko Joensuun päiväkeskustoiminta on päihdeetöntä ja jakautuu kahteen eri toimipaikkaan, joita ovat Kanervalatalo ja Utran puukoulu. Kanervalatalolla järjestetään aamupalavereja ja lämpimän ruuan valmistusta sekä tarjoamista. Toimipisteessä tarjotaan elintarvikkeita ja lämmintä ruokaa kahdesta kolmeen kertaa viikossa, jolloin ruokatyön ympärillä on kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille tehtäviä. Muina päivinä keskuksessa voidaan järjestää esimerkiksi kuntoutujille ryhmätoimintoja, siivoustehtäviä, verkostokokouksia tai henkilökohtaisia keskusteluja. Utran puukoululla sijaitsevassa toimipisteessä on tehtäviä liittyen ylijämälintarvikkeiden noutamiseen, lajitteluun, tarjollepanoon ja jakeluun. Siellä toimii myös naisten kuntouttavan työtoiminnan ryhmä ”Tunneilmaisun keinoja arkeen” kaksi kertaa viikossa. Molemmat toimipisteet ovat matalan kynnyksen periaattein toimivia paikkoja, jonne voi tulla joko omaehtoisesti tai jonkin yhteistyötahon lähettämänä. (ViaDia Joensuu ry 2017.)

Nuutisen mukaan päiväkeskuksilla ei ole yhtä ainoaa oikeaa mallia toimia. Tärkeintä on pyrkiä päiväkeskuksen toimintojen suunnitteluun yhdessä asiakkaiden sekä vapaaehtoisten kanssa. Näin aidot vaikuttamisen ja osallistumisen kokemukset välittyvät kaikille. Päiväkeskuksessa tai sieltä käsin on mahdollista järjestää kuntouttavaa työtoimintaa myös yhteistyöverkoston tai paikallisen vapaa seurakunnan tarpeisiin. Kuntouttavassa työssä olevien vastuulla voi olla esimerkiksi siivoustehtävät ja piha-alueiden hoitotehtävät, jumalanpalvelustoimintaan liittyvät miksaustehtävät, toimintaan liittyvän tiedotusmateriaalin järjestäminen tai ruuan valmistus erilaisiin tilaisuuksiin. ViaDia -toiminta on vapaa seurakuntien diakonia- ja lähimmäistöimintaa, joten työssä tulisi huomioida tehtävien delegoiminen kuntouttavan työn tehtävissä oleville.

ViaDia-päiväkeskustoimintaan osallistuu pääasiassa haasteellisessa tai hyvin haasteellisessa elämäntilanteessa sekä työmarkkinatilanteessa olevia asiakkaita. Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistamistarpeita selvittävän työryhmän (TEOS) mukaan he ovat ”työttömiä henkilöitä, joiden toimintakyvyn arvioidaan alentuneen vamman, sairauden, elämänhallinnan ongelmien, pitkittyneen työttömyyden tai vaikean sosiaalisen tilanteen vuoksi ja joilla tästä johtuen on merkittäviä vaikeuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille”. (Nuutinen 2015, 7–10.)

Varikko Pohjois-Karjala -hankkeen asiakkailla yleisimpiä pulmia ovat pitkäaikaiset mielenterveys- ja päihdehaitat sekä muut terveydelliset ongelmat, pitkäaikaistyöttömyys, elämänhallintaan ja ihmissuhteisiin liittyvät ongelmat, pienituloisuus, luottotietojen menettäminen ja velkaantuminen sekä rikostausta tai meillä oleva tuomion suorittaminen (Nuutinen 2015, 7–8). Vuonna 2016 Varikolla oli 12 valvotun koevapauden ja yhdyskuntapalvelun suorittajaa, joka oli 16.5 % kaikista asiakkaista. Valvottua koevapautta suoritettiin joko työkokeiluna tai kuntouttavana työtoimintana. (Nuutinen, Karppinen, Hassinen, Laaja, Pesonen, Irjala & Lomba 2016, 3.) Kaikilla asiakkailla yhteistä on kokonaisvaltaisen ohjauksen ja tuen tarve. Konkreettista, yksilöllistä ohjausta tarvitaan esimerkiksi asunnon saamiseen ja asumiseen, päihteettömyyteen, toimeentuloon, sosiaalisiin suhteisiin sekä palveluihin liittyvissä asioissa. Tie koulutukseen tai avoimille työmarkkinoille voi olla pitkä. Aluksi ViaDia -toiminnan tavoitteena onkin usein

mielekkään sisällön löytäminen arkeen, sosiaalinen osallistuminen sekä yhteisön löytäminen. (Nuutinen 2015, 7–8.)

7 Opinnäytetyön toteutus ja menetelmälliset valinnat

7.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimuksen menetelmiä hyödyntäen. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus tarkoittaa Kanasen mukaan tutkimusta, jossa ei käytetä tilastollisia menetelmiä eikä määrällisiä keinoja (Kananen 2008, 24–25). Laadullinen tutkimus tarjoaa mahdollisuuden monenlaiseen etenemiseen, ja sillä pyritään tutkittavan ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Se tutkii prosesseja, joihin määrällinen tutkimus ei kykene. (Kananen 2008, 24–25; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.)

Metsämuurosen mukaan laadullinen tutkimus soveltuu käytettäväksi silloin, kun on kiinnostuttu yksittäisten henkilöiden merkitysrakenteista tietyissä tilanteissa tai tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista. Myös luonnollisten tilanteiden ja tiettyihin tapahtumiin liittyvien syy-seuraussuhteiden tutkiminen onnistuu hyvin laadullisen tutkimuksen avulla. (Metsämuuronen 2008, 14.) Käytimme opinnäytetyössä laadullisen tutkimuksen menetelmiä, sillä tutkimme vain yhden toimipaikan asiakkaiden kokemuksia. Tulokset eivät olleet yleistettävissä sellaiseen.

Laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista käyttää monia erilaisia tutkimusmenetelmiä samanaikaisesti. Tutkimusmenetelmiksi kutsutaan menetelmiä, joilla kerätään ja analysoidaan tutkimusaineistoa. Tutkimusongelman tulisi olla pohjana tutkimuksessa käytettyjen menetelmien valinnalle. Menetelmät tulisivat valita sen mukaan, mikä on tutkimuksen kannalta parasta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskysymyksiä voi olla yksi tai useampia. Tutkimuskysymykset syntyvät siten, että tutkimusaihe tiivistetään tutkimusongelmaksi, joka jaotellaan edelleen tutkimuskysymyksiksi. (Kananen 2008, 51, 55–56.)

7.2 Osallistavat menetelmät

Jotta asiakkaiden osallisuus saataisiin lisääntymään, olisi käytettävä sellaisia menetelmiä, joiden avulla se saataisiin esiin. Asiakkaiden osallisuutta lisäävät ajan antaminen päätöksentekoa varten, mahdollisuus kysymyksiin sekä turvallisuuden tunne. Asiakkaiden ja työntekijöiden halu kuunnella, kommunikoida ja neuvotella toistensa kanssa tulisi olla osallisuuden perustana. Palveluiden käyttäjien omat mielipiteet sekä kokemukset voivat jäädä marginaaliin tutkimuksessa ja käytännön toiminnassa. Osallistavia menetelmiä ovat esimerkiksi ryhmä- ja syvähaastattelut, ja niiden avulla voidaan edistää palveluiden käyttäjien osallistumista toiminnan kehittämiseen sekä palveluiden suunnitteluun. (Laitila, 2010, 8–9, 20–21.) Osallistavilla menetelmillä pyritään siis lisäämään ja saamaan esiin asiakkaiden osallisuutta ja kokemusta osallisuudesta. Niiden avulla on tarkoituksena antaa asiakkaalle kokemus jäsenyydestä, kiinnittymisestä ja vaikuttamisesta.

Käytimme opinnäytetyössämme osallistavina menetelminä learning cafe -menetelmää sekä teemahaastatteluja. Learning cafe on yhteistoimintamenetelmä, joka on tarkoitettu tiedon luomiseen, keskusteluun sekä tiedon siirtämiseen. Menetelmä sopii noin 12 hengen tai sitä suuremmille ryhmille, ja se on hyvä tapa oppia sekä ideoida uutta. Menetelmässä jokainen ryhmän jäsen tuottaa mahdollisimman monta näkökulmaa sekä ideaa keskusteltavaan aiheeseen. Omien näkemysten ja ideoiden selittäminen sekä yhteisen ymmärryksen löytäminen keskustelun avulla on tärkeää learning cafessa. Menetelmän avulla on tarkoituksena oppia tekemään yhteisiä ratkaisuja, ja samalla yhteinen tekeminen sekä ratkaisuun päätyminen luovat yhteistä merkitystä käsiteltävän aiheen ympärille. Toisten näkemyksiä voi kyseenalaistaa, mutta lopulta on tärkeää löytää ryhmän yhteinen mielipide. (Innokylä 2018; Tevere 2017.)

Ennen varsinaisia haastatteluja keräsimme kaikkien Varikkojen yhteisessä toimintapäivässä learning cafe -menetelmän avulla Varikko-hankkeen asiakkaiden ajatuksia asiakaspalautteesta nousseiden teemojen pohjalta. Asiakaspalautteesta poimittuina teemoina olivat työkaverit, työtehtävät, ilmapiiri ja säännöt.

Koska asiakkaita osallistui toimintapäivään 23 henkilöä ja meillä oli selkeät asiakaspalautteen pohjalta saadut teemat, valitsimme ryhmäkerran menetelmäksi learning cafe:n. Menetelmässä osallistujat istuvat ryhmittyneinä pöytäkunnittain, ja käydystä keskustelusta kirjoitetaan muistiinpanot kahvilateeman mukaisesti kertakäyttöliinoille. Kertakäyttöliinat voi tarpeen vaatiessa korvata myös fläppipaperilla, jolloin menetelmän idea säilyy muutoin samana. Ideoita sekä ajatuksia voi kirjata myös kuvina, näkökulmina tai jäsenyksinä. (Tevere 2017.) Koska learning cafe -menetelmässä pisteitä kierretään yhdessä pienryhmänä eikä vastata kysymyksiin yksin, keskustelua syntyi helposti ja paljon. Tämä oli suurin syy, miksi alun perin päädyimme tämän menetelmän käyttöön. Riskinä ryhmätyöskentelyssä oli, että kaikkien mielipiteet eivät tule kuuluviin. Ryhmät jakautuivat omien Varikoiden tuttuihin ryhmiin, joten ihmiset ja ryhmässä toimiminen olivat toisilleen entuudestaan tuttuja.

Learning cafe -menetelmässä asiakkaat jaettiin 4–5 hengen ryhmiin, ja he kiersivät vuoronperään 5 eri pistettä. Eri pisteisiin oli jaoteltu asiakaspalautekyselyn pohjalta merkityksellisiksi koetut asiat; työkaverit, työtehtävät, ilmapiiri ja säännöt. Jokaisessa pisteessä asiakkaat pohtivat ryhmänä sekä omalta kohdaltaan, mitä kyseinen teema tarkoittaa ja mistä asioista se muodostuu. Vastauspaperissa oli myös otettu huomioon mahdollisuus, että palautteessa merkityksellisiksi koetut teemat eivät välttämättä ole olleet yhtä merkityksellisiä kaikille asiakkaille. Alustuksessa kerroimme, että myös tämän näkökulman voi tuoda esille vastauksissa. Vaikka kysymykset olivat melko strukturoituja ja ohjailevia, siitä huolimatta aineistosta oli tulkittavissa, että asiakkaat kokivat Varikon toiminnassa tärkeäksi sosiaaliset suhteet, arjen rutiinit sekä vertaisuuden.

Koska kohderyhmänämme oli pääasiassa haasteellisessa tai hyvin haasteellisessa elämäntilanteessa sekä työmarkkinatilanteessa olevia asiakkaita, valitsimme osallistavia menetelmiä vahvistamaan tai lisäämään heidän osallisuuttaan. Tässä tapauksessa yhteisellä toimintapäivällä, haastatteluilla ja Varikko-hankkeesta saatujen kokemusten vaihtamisella oli tarkoitus saada asiakkaille kokemus osallistumisesta, toimimisesta, jäsenyydestä ja yhteisöön kuulumisesta. Kokemusten jakamisen avulla Varikon asiakkaat saivat osallistua osaltaan kehittämistyöhön, ja heille oli tarkoituksena tuottaa tunne siitä, että he saavat

osallistua ja vaikuttaa, ja että heidän mielipiteillään on merkitystä. Pyrimme luomaan ryhmä- sekä haastatteluilmapiireistä turvalliset ja sellaiset, missä on mahdollisuus kyseenalaistaa ja esittää kysymyksiä.

7.3 Aineistonkeruu teemahaastattelun avulla

Aineistonkeruu tapahtui teemahaastattelujen avulla, jotka toteutettiin yksilöhaastatteluina. Vlipsimme haastatteluiden toteutustavaksi yksilöhaastattelut, koska näin tilanne antoi enemmän tilaa yhdelle asiakkaalle kertoa omista henkilökohtaisista kokemuksistaan. Haastattelimme neljää Varikko-hankkeen asiakasta, jotka olivat asiakkaina jommassa kummassa Joensuun toimipisteistä. Haastateltavia oli neljä, sillä Varikon toiminnassa pitkään mukana olleita asiakkaita ilmoittautui vapaaehtoisiksi haastattelua varten neljä kappaletta. Varikko-hankkeen toiminnanjohtaja sekä muut työntekijät valitsivat opinnäytetyömme kannalta sopivimman joukon, josta halukkaat saivat osallistua haastatteluun. Päädyimme yhdessä tähän ratkaisuun, sillä opinnäytetyön kannalta oleellista oli löytää mahdollisimman pitkään Varikko-hankkeen toiminnassa mukana olleita asiakkaita. Näin ollen Varikko-hanke olisi ehtinyt olla osana asiakkaiden arkea jo pidemmän aikaa. Työntekijät kysyivät alustavasti asiakkailta halukkuutta osallistua haastatteluun, jonka jälkeen olimme heihin puhelimitse yhteydessä, ja sovimme aikatauluista. Ennen haastateltavien etsimistä ja haastattelujen toteuttamista haimme tutkimusluvut (liite 3) ViaDia Joensuu ry:ltä.

Saaranen-Kauppinen ym. kertoo, että teemahaastattelu sijoittuu avoimen haastattelun ja lomakehaastattelun väliin. Se ei etene valmiiksi muotoiltujen, tarkkojen kysymysten mukaisesti, vaan väljemmin ennalta suunniteltuihin teemoihin kohdentuen. Teemahaastattelussa aiempien tutkimusten ja aihepiiriin tutustumisen pohjalta valmistellut aihepiirit, teemat, ovat kaikille haastateltaville samat. Niissä voidaan kuitenkin liikkua joustavasti ilman tiukkaa ennalta suunniteltua etenemisreittiä. Teemahaastattelussa pyritään antamaan tilaa ihmisen vapaalle puheelle ennalta päätetyistä teemoista huolimatta, ja haastateltavien tulkintojen sekä merkitystenantojen huomioiminen on tärkeää. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.) Valitsimme opinnäytetyömme tiedonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, koska se antaa mahdollisuuden keskustelulle haastattelujen

aikana, mutta ohjaa kuitenkin pysymään opinnäytetyömme kannalta oleellisissa teemoissa.

Teemahaastattelu on tilanteena keskustelunomainen, ja siinä käydään läpi ennalta määriteltyjä teemoja. Kaikkien haastateltavien kanssa ei välttämättä puhuta kaikista samoista asioista samassa laajuudessaan, ja teemojen puhumisjärjestys on vapaa. Tutkijan tehtävänä on keskittyä keskusteluun haastattelun aikana, ja hänellä onkin haastattelussa mukanaan mahdollisimman lyhyet muistiinpanot käsiteltävistä teemoista. Teemat voi listata esimerkiksi allekkain, ja lisätä niiden alle muutamia avainsanoja tai -kysymyksiä keskustelun herättelyä varten. Teemoista ja niiden alateemosta pyritään saamaan mahdollisimman vapaata keskustelua aikaisiksi. Teemahaastattelu menetelmänä on sopiva esimerkiksi silloin, kun halutaan tietoa vähemmän tunnetuista asioista tai ilmiöistä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.) Kyseessä onkin Eskolan ja Vastamäen mukaan siis eräänlainen keskustelu, joka tapahtuu tutkijan ehdoilla, mutta jossa pyritään aitoon vuorovaikutukseen haastateltavan kanssa, kuitenkin pysyen haastattelun kannalta oleellisissa aiheissa. (Eskola & Vastamäki 2010, 26).

Eskolan ym. mukaan on tärkeää johtaa teemahaastattelun teemat suoraan tutkimusongelmasta. Kysymysten muotoilussa tulee myös käyttää apuna tutkimuksen aiheeseen liittyvää teoriaa sekä lisäksi luovaa ideointia. Teemarunko sisältää usein kolmentasoisia teemoja. Ylimmällä tasolla ovat lähinnä aihetta olevat laajat teemat. Sen alla tarkentavia apukysymyksiä ja kolmannella tasolla sijaitsevat hyvinkin tarkat ja yksityiskohtaiset "pikkukysymykset". (Eskola & Vastamäki 2010, 29–38.) Ennen haastatteluja teimme teemahaastattelurungon (liite 4) tutkimuskysymyksen pohjalta teoriaa apuna käyttäen. Tutkijan tulisi ennen varsinaisia haastatteluja tehdä esihaastatteluja. Niiden tarkoituksena on esimerkiksi haastattelurungon ja sen kysymysten testaaminen ennen varsinaisten haastattelujen toteuttamista. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 72.)

Paikan, jossa haastattelut toteutetaan, tulisi olla mahdollisimman rauhallinen ja mukava haastateltavalle (Eskola & Vastamäki 2010, 29–38). Toteutimme kaikki haastattelut asiakkaille tutussa ympäristössä Kanervalatalon toimipisteessä.

Näin halusimme taata asiakkaille mahdollisimman mukavan ja turvallisen haastatteluympäristön. Olimme myös varanneet haastatteluja varten erillisen tilan, ja näin pyrimme välttämään mahdollisia keskeytyksiä. Haastattelijan tuleekin varmistaa, että esimerkiksi ulkopuoliset eivät vahingossa pääse keskeyttämään haastattelutilannetta. Haastattelijan on myös hyvä miettiä etukäteen, mitkä kaikki eri asiat voivat vaikuttaa haastattelutilanteeseen. Esimerkiksi tulisiko haastateltavaa sinutella vai teititellä, miten tilanteeseen tulisi pukeutua, minkälaista kieltä käyttää ja kuinka paljon haastattelijalla on itse valmis kertomaan itsestään luodakseen luottamussuhteen haastateltavan kanssa. Haastattelutilanteessa on hyvä muistaa, että ei kannata heti mennä suoraan asiaan. Alkuun on hyvä tutustua ja vaikka kysellä hieman haastateltavan kuulumisia. (Eskola & Vastamäki 2010, 29–38.)

Aloitimme jokaisen haastattelutilanteen tutustumalla ennen varsinaisia haastattelukysymyksiä kyselemällä esimerkiksi kuulumisia ja tarjoamalla haastateltaville kahvia tai teetä. Kertasimme haastattelujen alussa, miksi haastattelut toteutetaan sekä mihin ja miten aineistoa käytetään. Kerroimme myös, että tilanne on luottamuksellinen, ja valmiista opinnäytetyön raportista ei ole tunnistettavissa yksittäisiä haastateltavia. Toimme esille, että mihinkään kysymykseen ei ole pakko vastata, ja asioista saa kertoa sen verran kuin haastateltava itse haluaa. Kysyimme haastateltavilta luvan haastattelutilanteen nauhoittamiseen, ja käytössämme oli kaksi nauhuria, joiden toiminnan testasimme erikseen ennen jokaista haastattelua. Kerroimme haastateltaville myös, että haastatteluaineistot tuhotaan asianmukaisesti. Sovimme ennen haastatteluja kumpi on päävastuussa kysymysten esittämisestä, ja kumpi keskittyy enemmän kuunteluun sekä tarkentavien kysymysten esittämiseen. Todellisuudessa molemmat esittivät kysymyksiä sekä tarkentavia kysymyksiä tilanteiden mukaan.

7.4 Aineiston analysointi teemoittelemalla

Laadullista aineistoa analysoitaessa ei ole Saaranen-Kauppinen ym. mukaan käytettävissä varsinaisesti teknologisesti sovellettavia työkaluja, vaikka koodauksen, laskemisen tai ohjelmien käyttämisen voidaan ajatella olevan sellaisia. Ei ole loogisesti samalla tavalla käytettäviä kaavoja, vaan erilaisia näkökulmia ja

tapoja tarkastella aineistoa. Näiden avulla aineistoa voidaan, ja sitä tuleekin käydä läpi järjestelmällisesti. Mikäli aineiston tiivistämisellä voidaan saada esiin ymmärrys ja tulkinta aineiston vastaamisesta tutkimuskysymyksiin, se voi olla analyysin tavoitteena. Aineiston kuvaaminen ei riitä koskaan, vaan aineistoa analysoitaessa kuuluu pilkkoa, hajottaa, eheyttää ja koota. Aineiston sisällön koodaavalla jäsentämisellä tarkoitetaan aineiston purkamista pienempiin osiin tarkastelun ajaksi. Tämän jälkeen aineistosta tehdään synteesiä, ja tarkoituksena on löytää jotain yleisempää kuin yksittäisten ihmisten vastauksia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c.)

Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksenä oli "Mitä merkitystä Varikko-hankkeen työtoimintaan osallistumisella on ollut asiakkaan arkeen?". Vastauksena tutkimuskysymykseen saimme litteroitua aineistoa haastattelujen avulla kaiken kaikkiaan 29 sivua, ja se on analysoitu teemoittamalla. Teemoittelussa teemoja, eli keskeisiä aiheita, muodostetaan usein aineistolähtöisesti etsimällä aineistosta yhteneväisyyksiä tai eroavaisuuksia. Teemojen muodostamisessa voi käyttää koodausta tai kvantifiointia, eli aineistoon tehtäviä jäsentäviä merkintöjä tai laskemista ja numeroita. Teemojen alle kootaan kohdat, joissa puhutaan kyseessä olevasta teemasta. Kehittämistyön raportissa esitetään usein sitaatteja alkupepäisestä aineistosta, joiden on tarkoituksena olla havainnollistavia esimerkkejä sekä todiste siitä, että tutkijalla on oikeasti aineisto, johon hän analyysissään pohjaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006d.)

Kun aineistoa järjestellään teemoittain, kunkin teeman alle kootaan haastatteluista ne kohdat, joissa puhutaan kyseisestä teemasta. Tämä voi tapahtua käsin esimerkiksi leikkaamalla tulostetusta aineistosta kaikki tiettyyn teemaan liittyvät asiat eräänlaiseen teemakortistoon. Myös tekstinkäsittelyohjelmat mahdollistavat "leikkaa-liimaa" teemoittelun. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006d.) Haastatteluiden jälkeen litteroimme aineiston sanatarkasti tietokoneelle. Emme sisällyttäneet litterointiin äänenpainoja tai taukoja. Litteroimme mukaan myös omat puheenvuoromme. Litteroinnin jälkeen tutustuimme aineistoon lukemalla sitä läpi. Aloitimme haastatteluaineiston teemoittelun kokoamalla koko haastatteluaineiston samaan ja poistamalla kysymykset. Näin saimme tarkasteltua aineistoa ilman, että kysymykset ohjaavat aineistosta etsittäviä teemoja. Aineiston

käsittelyn apuna käytimme värikoodausta, jossa samankaltaiset teemat merkittiin samoilla väreillä.

Pilkoimme haastatteluaineistoa moneen kertaan erilaisten teemojen alle. Kun aineisto oli kerran teemoiteltu, tästä aineistosta löysimme lisää uudenlaisia teemoja. Lopulta teemoiksi muoostuivat työtoiminnan merkitys sosiaalisiin suhteisiin, työtoiminnan merkitys talouteen, työtoiminnan merkitys mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön, työtoiminnan merkitys osallisuuden kokemuksiin, työtoiminnan sisältö ja sen toteutus, sekä työtoiminnan merkitys rutiineihin. Näiden saatujen teemojen alle jaettua aineistoa tiivistimme niin, että jäljelle jäivät mielestämme keskeisimmät asiat. Sen jälkeen muodostimme tiivistetystä aineistosta yhteinäisen kokonaisuuden tulosten esittämistä varten. Esimerkki tekemästä analyysipolusta löytyy liitteestä 5.

8 Tulokset

8.1 Taustatietoja

Haastattelimme neljää Varikko-hankkeen asiakasta. Haateltavat olivat iältään 25–48 -vuotiaita. Kolme haastatelluista oli miehiä, yksi nainen. Kaikki neljä haastateltavaa olivat asiakkaina Varikko Pohjois-Karjalan Joensuun toimipisteissä, Kanervalatalolla tai Utran puukoululla. Haastateltavista kaikki asuivat omillaan, ja olivat olleet Varikon asiakkaina tai jollain tavalla sen toiminnassa mukana vähintään vuoden ajan. He olivat osallistuneet Varikon toimintaan joko Kanervalatalolla, Utran puukoululla, tai näissä molemmissa. Kaikki haastateltavat kävivät kuntouttavassa työtoiminnassa, ja yksi heistä oli osallistunut Utran puukoululla järjestettävään ryhmämuotoiseen kuntouttavaan työtoimintaan.

8.2 Kokemuksia työttömyydestä

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että on tärkeää tehdä jotain. Työnteko missä muodossa tahansa nähtiin tärkeäksi sisällöksi elämässä. Työttömyydestä

oli monella haastateltavalla huonoja kokemuksia, ja kolme heistä kertoi työttömyysajalla esiintyneen joko päihteidenkäyttöä, kodittomuutta, rikollisuutta tai näitä kaikkia. Yksi haastateltavista kertoi olleensa aina kuntouttavassa työtoiminnassa. Pelkän kotona olemisen kerrottiin aiheuttavan passivoitumista sekä työmarkkinoilta vieraantumista. Yksi haastateltavista toi myös esille, että pitkään jatkunut työttömyys toi hankaluuksia työllistymiseen.

– – miullon niin huonoja kokemuksia ku olin kaks vuotta työttömänä, niinni mie, kerran ni se aika meni juopotellessa, se kaks vuotta sillon, et se oli ihan järkyttävää.

Jos on pitkään kotona niinni sehän sitte passivoituu ja vieraantuu työmarkkinoilta että mie oon niinku, oon semmonen aina ollu että mie halloon olla jossakin työssä tai työtoiminnassa ja niinku suurimman osan elämästäni ollu.

Usea haastateltava kertoi, että pelkkä kotona oleminen aiheutti tuskastunutta mielialaa, eikä päivissä ollut mitään mihin tarttua. Haastateltavien mukaan mieliala ja olo ovat huonompia, jos ei ole mitään mitä tehdä. Yksi haastateltavista kertoi, että pelkkä kotona oleminen johtaisi takaisin samaan vanhaan malliin, johon kuuluivat alkoholi sekä huono mieliala.

Parempi mieliala, se jos kotia jäät ni se on semmonen tuskastunu mieliala – –

8.3 Kuntouttavan työtoiminnan merkityksiä

Haastateltavat kokivat Varikko-hankkeen kautta saadut ihmiskontaktit sekä kohtaamisen tärkeinä. Lähes kaikki haastateltavat kokivat saaneensa uusia tuttavuuksia Varikon toiminnan kautta. Haastateltavat eivät kuitenkaan nimenneet toiminnan kautta saatuja tuttavuuksia ystäviksi. Työyhteisöissä ja ryhmätoiminnassa tärkeäksi koettiin se, että siellä saa olla oma itsensä, eikä omaa persoonallisuutta tai elämäntilannetta tarvitse piilotella. Yksi haastateltavista kertoi, että kokee työyhteisöstä saatavan tuen tärkeänä, ja kaksi heistä toi esille kavereiden auttamisen tärkeyden. Vain yksi haastateltavista koki, että hankkeen toiminnalla

on ollut laajemmin merkitystä perhe- ja läheissuhteisiin niiden terveen rajaamisen kautta.

– – et sit on kolme eri tiimiä ni sitte jokaisessa kun kuitenkin jotai avautetaan niin sitten se ehkä myös semmosta sitä sosiaalista kynnystä laskee et sit sie uskallat olla semmonen kun sie oot.

Tai se on niinku ehkä se työpäivän huippukohta et ku sie pääset sitte antamaan tai miten se nyt sanotaan kohtaamaan ehkä niinku.

– – et vaikutti silleen, et tiedän nyt omat rajat ja... tuli sellanen tietty suoja, mitä mulla ei aikasemmin oo ollut.

Tiettyinä päivinä tapahtuvan työtoiminnan koettiin tuovan säännöllisyyttä päiviin sekä viikkoihin. Kaksi haastateltavista kertoi, että ennen työtoiminnan alkamista päivissä ei ollut mitään mihin tarttua. Kaikkien mielestä oli kuitenkin tärkeää, että on jotain, mitä tehdä. Pelkkä kotona oleminen koettiin passivoittavana, ellei päivissä ollut sisältöä. Yhden haastateltavan kokemus oli se, että rutiineita oli ollut aikaisemminkin, mutta ne olivat muuttuneet työtoimintaan osallistumisen myötä. Kodinhoidollisiin asioihin tai ruokailutottumuksiin Varikon toimintaan osallistumisella ei kuitenkaan koettu olevan erityistä merkitystä.

Tietty semmonen päivärytmi että sopivasti on tekemistä ettei tuu mittää turhautuneisuutta olo, perjantai on vapaapäivä.

Ei siinä jotenkin ollut mitää, sitä oli vaan jotenkin sellasessa.... Jossain sellasessa välitilassa missä ei oikeen ollu, ei ollu mittään mihin tarttua.

– – jos on pitkään kotona niinni sehän sitte passivoituu ja vieraantuu työmarkkinoilta että mie oon niinku, oon semmonen aina ollu että mie halluun olla jossakin työssä tai työtoiminnassa ja niinku suurimman osan elämästäni ollu.

Kaikki haastateltavista kokivat Varikon työtoimintaan osallistumisen mielekkäänä, ja kolme heistä olisi toivonut sitä jopa lisää. Kolme haastateltavista kertoi, että Varikon työtehtävät olivat monipuolisia, ja niihin sai vaikuttaa. Myös terveydentila oli yhden haastateltavan sanojen mukaan huomioitu hyvin työtehtävien suunnittelussa. Kuntouttavan työtoiminnan työtehtäviin ja niiden suunnitteluun vaikuttaminen koettiin tärkeänä, ja yksi haastateltavista kertoi jopa joskus lopettaneensa työsuhteen vaikuttamismahdollisuuksien puuttuttua.

Semmonen, että se työ on mielekästä, sopivasti tekemistä, ja taloudellisesti kannattavaa. Mie vaadin kaikkia niitä kolmea, kolmea siltä työltä, työnantajalta, kuntouttavalta työpaikalta. Ja tässä toteutuu kaikki, ja täällä on todella siistit tilat.

Kolme haastateltavista koki, että työtoimintaan osallistumisella oli positiivinen vaikutus mielialaan sekä päihteettömyyteen. Päihteettömyyden ei kerrottu olevan seurausta toimintaan osallistumisesta, mutta toiminnan kerrottiin ylläpitävän sitä. Kaikki haastateltavat mielsivät jonkinlaisen työn tekemisen tärkeäksi ja kotiin jäämisen huonoksi vaihtoehdoksi. Haastateltavien mukaan työhön tai työtoimintaan osallistuminen toi mukanaan parempaa mielialaa sekä oloa.

Kolme haastateltavista oli sitä mieltä, että työtoimintaan osallistumisella on ollut positiivisia merkityksiä taloudelliselle tilanteelle, kun taas yksi heistä ei osannut sanoa, oliko näillä merkitystä suhteessa toisiinsa. Kaksi haastateltavista mainitsi, että päivärahan lisäksi kerran viikossa saatava ruokakassi sekä ilmaiset ateriat helpottavat osaltaan taloudellista tilannetta. Yksi haastateltavista koki, että ilman kuntouttavaa työtoimintaa hänellä ei olisi ollut mahdollisuutta tehdä loma-reissuja ulkomaille tai käydä itselleen tärkeissä harrastuksissa.

Yksi haastateltavista toi ilmi, että taloudellisen hyödyn lisäksi oli tärkeää tuntea itsensä hyödylliseksi yhteiskunnassa. Kaksi muuta haastateltavaa taas toi esille, että kokivat ennen hankkeen toimintaan osallistumista kuuluvansa jollakin tavalla yhteiskunnan ulkopuolelle. Varikko-hankkeen toimintaan osallistumisen nähtiin häivyttävän tunnetta yhteiskunnan ulkopuolelle kuulumisesta. Yksi haastateltavista kertoi, että hän koki päässeensä hankkeen toiminnan kautta lähemmäs yhteiskuntaa ja saaneensa tunnetasolla kokemuksen siihen kuulumisesta.

En minä niinkun kuitenkaan mikkään varakas mies oo mutta silleesti että pystyn itseni elättämään ja tunnen itseni hyödylliseksi yhteiskunnassa.

No tää on ollut sellanen hanke, mikä miut kyllä pelasti, että oikeesti pelasti niin paljon silleen, kun ei miulla ollu silleen enää mitään tarkotusta yhteiskuntaan kuulua, kun oon ollut silleen aina ulkopuolella.

9 Johtopäätökset

9.1 Työttömyys vaikuttaa koettuun elämänlaatuun

Saaren (2015) mukaan yksinkertaisimmillaan äärimmäinen köyhyys sekä ihmisen oma kokemus alentuneesta elämänlaadusta määrittelee ihmisen huono-osaiseksi. Ihmisen oma kokemus alentuneesta elämänlaadusta onkin äärimmäisen tärkeää huomioida huono-osaisuudesta puhuttaessa. Opinnäytetyön tuloksista käy ilmi, että työttömyys nähtiin passivoittavana sekä mielialaa alentavana. Työttömyyden koettiin vaikuttavan elämänlaatua alentavasti muun muassa siten, että työttömyysjaksoihin liitettiin kuuluvaksi päihteiden käyttöä, asunnottomuutta sekä rikollista toimintaa. Tuloksista ei kuitenkaan ole suoraan löydettävissä, että työttömyyskausien huono taloudellinen tilanne olisi ollut syy elämänlaadun alentumiselle. Taloudellisen tilanteen koettiin kyllä kohentuneen hiukan kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen jälkeen. Työttömyysjaksojen aikana passivoittavana nähtiin nimenomaan tekemättömyys. Tärkeänä koettiin, että päivissä ja viikoissa olisi jotakin sisältöä sekä tunne siitä, että on jollakin tavoin hyödyksi. Tuloksista onkin tulkittavissa, että työttömyysjaksot koettiin nimenomaan elämänlaatua alentavina ajanjaksoina, ja työttömyyteen liitettyjä tapahtumia ei mielellään enää koettaisi uudelleen.

Terveiden ja Hyvinvoinnin laitoksen (2017) mukaan työttömyydellä on selkeä yhteys ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. Työ- ja elinkeinoministeriö (2008) taas kirjoittaa, ettei voida olla täysin varmoja heikentääkö työttömyys terveyttä ja toimintakykyä, vai aiheuttaako heikentynyt toimintakyky sekä terveys työttömyyttä. Myöskään saamistamme tuloksista ei voida suoraan päätellä, johtuiko päihteidenkäyttö, rikollinen toiminta tai asunnottomuus työttömyydestä, vai työttömyys näistä edellämainituista. Tuloksista voidaan kuitenkin sanoa, että kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen on muun muassa ylläpitänyt päihteettömyyttä sekä vaikuttanut kokemuksiin mielialasta kohentavasti. Tuloksista on myös pääteltävissä, että työttömyys sekä työttömyysjaksoihin tiiviisti liitetty ongelmat alensivat perustavanlaatusesti haastateltavien elämänlaatua.

Tuloksista voidaan myös tulkita, että työttömyys yhdessä muiden silloiseen elämäntilanteeseen liittyvien tekijöiden kuten päihteidenkäytön, rikollisen toiminnan ja asunnottomuuden kanssa nähtiin etäännyttävän yhteiskunnasta tavalla tai toisella. Hänninen (2007) määritteleeekin syrjäytymisen yksinkertaisesti ulkona olemiseksi määrätystä paikasta, esimerkiksi yhteiskunnasta tai työmarkkinoilta. Vaikka kukaan haastateltavista ei puhunutkaan itsestään huono-osaisena tai syrjäytyneenä, he kokivat vahvasti olleensa muista erillään ja jollakin tavalla erilaisia. He jopa mainitsivat kokeneensa ulkopuolisuutta yhteiskunnasta ennen kuntouttavaan työtoimintaan osallistumista.

9.2 Työtoimintaan osallistuminen parantaa koettua elämänlaatua sekä lisää osallisuutta

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen koettiin tuovan sisältöä sekä säännöllisyyttä arkeen. Sen myös koettiin osaltaan laajentavan sosiaalisten suhteiden verkostoa, ylläpitävän päihteetöntä elämäntapaa sekä helpottavan taloudellista tilannetta. Omaa tämänhetkistä elämäntilannetta pidettiin hyvänä verrattuna elämäntilanteeseen työttömyysjaksojen aikana. Itse kuntouttavaa työtoimintaa tärkeämpänä pidettiin kuitenkin sitä, että saa tehdä jotain. Tekemättömyys ja päivien sisällöttömyys nähtiin passivoittavana. Vaarama ym. (2010) mukaan elämänlaatua määriteltäessä tärkeintä on yksilön oma kokemus omasta elämäntilanteestaan, ja elämänlaatu käsitteenä sisältää muun muassa edellä mainittuja asioita. Niskalan ja Laitisen (2016) mukaan toimijuus on arjen uudelleen rakentamista sekä suhteen luomista instituutioihin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Tuloksista voidaankin päätellä, että osallistumalla kuntouttavaan työtoimintaan asiakkaat rakensivat tuntemansa arjen uudelleen ja kokivat oman elämänlaatunsa tätä kautta parantuneen.

Kuten jo aikaisemmin mainittiin, työttömyyden kausina koettiin ulkopuolisuutta yhteiskunnasta, kun taas kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen nähtiin yhteiskuntaan kiinnittävänä tekijänä. Jämsénin ja Pyykkösen (2014) mukaan osallisuuden kokemukset rakentuvatkin nimenomaan pienistä arjen asioista, kuten omaan elämään vaikuttamisesta, sosiaalisista suhteista, keskusteluista sekä kohtaamisista. Tuloksista ei kuitenkaan ole tulkittavissa, että omaan tä-

mänhetkiseen tilanteeseen pyrittäisiin aktiivisesti vaikuttamaan omaa arkeaan sekä elinympäristöään laajemmin. Toisin kuin Jämsén ja Pyykkönen, Laitinen ja Niskala (2016) korostavat, että osallisuuden ja osallisuuden kokemusten synty- miseen tarvitaan oman arjen aktiivisten muuttamispyrkimysten lisäksi organi- saatioiden, kuntien ja yhteiskunnan vastaus. Toisaalta he myös kirjoittavat, että osallisuus nähdään usein vastavoimana syrjäytymiselle sekä huono- osaisuudelle. Tästä voimmekin siis päätellä, että jos työttömyyskausina koettiin ulkopuolisuutta yhteiskunnasta ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen antoi yhteiskuntaan kuulumisen kokemuksen, myös osallisuuden kokemukset lisääntyivät työtoimintaan osallistumisen myötä.

10 Pohdinta

10.1 Tutkimuseettiset lähtökohdat

Ennen toimintapäivää ja haastatteluja syksyllä 2017 anoimme tutkimusluvan opinnäytetyömme toteuttamista varten. Myös tarvittavat toimeksiantosopimuk- set kirjoitettiin asianmukaisesti toimeksiantajan kanssa. Tutkimuslupa sekä toi- meksiantosopimukset löytyvät opinnäytetyömme liitteistä 1–3. Kaikki haastatel- tavat osallistuivat haastatteluihin vapaaehtoisesti, ja haastatteluiden nauhoituk- seen kysyttiin lupa jokaisen haastattelutilanteen alussa.

Pyrimme luomaan haastatteluympäristöstä haastateltaville mahdollisimman tur- vallisen ja miellyttävän. Tämän vuoksi haastattelu paikaksi valikoitui heille kaikil- le entuudestaan tuttu Kanervalatalo. Varasimme erillisen haastattelutilan, jotta voisimme ennakoida ja näin välttää mahdolliset keskeytykset. Olimme kertoneet haastateltaville pääpiirteittäin opinnäytetyöstämme sekä haastatteluista jo en- nen varsinaisia haastatteluja. Kertasimme vielä ennen haastatteluiden alkua mitä teemme ja mitä varten, sekä mihin käyttöön materiaali tulee. Painotimme anonymiteettiä ja kerroimme, että haastattelussa ei tarvitse mainita nimiä tai muitakaan henkilökohtaisia tietoja. Kerroimme myös, että keräämämme haas- tattelumateriaali on tarkoitettu vain ja ainoastaan tämän opinnäytetyön käyttöön. Puhuimme myös siitä, että lopullisesta opinnäytetyöstä ei ole tunnistettavissa

yksittäisiä henkilöitä ja haastatteluista saatu aineisto tuhotaan asianmukaisesti työn valmistuttua. Korostimme, että kysymyksiin vastaaminen on vapaaehtoista ja niihin on tarkoitus vastata sen verran, mikä itsestä hyvältä tuntuu.

Haastattelutilanteessa pyrimme esittämään haastateltaville avoimia kysymyksiä. Välillä ne osoittautuivat kuitenkin liian laajoiksi, mutta toisaalta suljetut kysymykset eivät olisi antaneet asiakkaan oman kokemuksen kertomiselle välttämättä tilaa. Pyrimme välttämään ohjailevia kysymyksiä sekä haastateltavan johdattelua, ja keskityimme kuulemaan asiakkaan kokemuksia ja antamaan niille tilaa. Vaikka haastattelurunko ohjasikin haastattelua ja toi sille raamit, teema-haastattelut olivat keskustelunolmaisia, ja asiakkaiden oma ääni sekä haastattelurungosta poikkeavat teemat pääsivät esille. Koimmekin opinnäytetyömme kannalta erityisen tärkeiksi niiden teemojen löytymisen, joita asiakkaat itse toivat esille ja jotka poikkesivat valmiista haastattelurungosta.

Haastatteluja tehtäessä olisi ollut hyvä käyttää esihaastattelua haastattelurungon testaamiseen. Haastateltaviemme valintaprosessin jälkeen päädyimme kuitenkin ratkaisuun, että meidän on käytettävä kaikki neljän haastattelun aineistot tutkimukseen, jotta aineistosta tulee luotettavampi.

Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen muistuttavat, että aineistosta ei koskaan nouse mitään itsestään, vaan tutkimuskysymys ja tutkijan lukemisen tapa, tulkinta sekä valinnat ohjaavat aineiston käsittelyä. Aineistoa rajattaessa on pohdittava, vastaako rajattu aineisto riittävällä tavalla tutkimuskysymykseen ja onko perusteltua olettaa, että tutkimus tuottaa luotettavaa ja jollain tavalla yleistettävää tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Jo pelkkä aineiston sisällön järjestely ja jäsentely sisältävät tutkijan tekemiä tulkintoja sekä valintoja. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 15–20.) On siis aina muistettava, että tutkija ohjaa omalla toiminnallaan aineiston käsittelyä sekä niitä asioita, mitä aineistosta loppujen lopuksi saadaan tuloksiksi. Tutkijan aineistolle esittämät kysymykset analysointivaiheessa ohjaavat analyysia, ja tämä on oleellista tiedostaa tutkijana. Täytyy siis muistaa, että meidän tekijöiden oma toiminta on vaikuttanut osaltaan tässä työssä esitettyihin tuloksiin ja niiden syntymisprosessiin.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tärkeässä asemassa on tutkimuksen tarkka dokumentointi. Tarkalla dokumentoinnilla pyritään mahdollistamaan se, että lukija pystyy seuraamaan ja arvioimaan tutkijan ajatuksenjuoksua, sekä tutkimusprosessin aikana tehtyjen valintojen syitä. (Kananen 2008, 128–129.) Pyrimme dokumentoimaan opinnäytetyömme vaiheita mahdollisimman tarkasti, jotta lukijan olisi mahdollista ymmärtää ja arvioida tekemiämme valintoja. Saamiamme tuloksia tuimme aineistosta nostetuilla sitaateilla, joiden avulla pyrimme vakuuttamaan lukijan tutkimuksen todenperäisyydestä. Samoin kuvasimme aineiston analysoinnista esimerkkipolun, josta lukija näkee, kuinka tuloksiin on päädytty.

10.2 Ammatillinen kasvu

Kummallakaan meistä opinnäytetyön tekijöistä ei ollut aikaisempaa kokemusta tutkimuksen tekemisestä. Näin ollen meillä ei ollut aikaisempaa pohjatietoa siitä, mitä tutkimuksen tekeminen vaatii, ja mitä se pitää missäkin vaiheessa sisällään. Opimme paljon teorian kautta tutkimuksen tekemisestä ja sen eri vaiheista, ennen kuin pystyimme lähtemään tutkimuksen toteutukseen. Teorian kautta ja käytännön kokemusten myötä eteen tuli myös paljon asioita, joita on hyvä muistaa tutkimuksen eri vaiheissa. Vaiheiden päällekkäisyys sekä taaksepäin palaaminen tulivat myös tutuiksi, vaikka prosessin kulku olisikin ollut selvillä.

Opimme, että tutkimuksen tekoon tarvitaan usein monia eri osapuolia. Opinnäytetyömme kohdalla niitä olivat toimeksiantaja, eri työntekijät, asiakkaat sekä koulun henkilökunta. Tapaamisten sopiminen ja aikataulujen sovittelu kävi aika ajoin hankalaksi, ja opinnäytetyön myötä opimme organisoimaan asioita sekä suunnittelemaan omia aikataulumme entistä paremmin. Ajankäyttö oli pakko suunnitella tarkasti, sillä aikataulujen täsmätessä työtä oli pakko jatkaa suunnitelmallisesti. Myös työnjako kummallekin opinnäytetyön tekijälle oli sovittava tarkasti, sillä oli pitkiäkin ajanjaksoja, ettemme päässeet tekemään työtä samassa paikassa.

Koska haastatteluja oli aikataulujen sovittelujen vuoksi kolme saman päivän aikana, niiden reflektointi tehtiin pääosin vasta ensimmäisen haastattelupäivän

jälkeen. Haastatteluiden välissä ehdimme käydä hieman läpi sitä mikä toimi, ja miten kannattaa edetä seuraavassa haastattelussa. Opimme myös sen, että kysymysten esittämisellä on paljon merkitystä, ja avoimet laajat kysymykset voivat olla vastaamisen kannalta joskus myös hankalia. Tällöin niitä on tarpeen tarkentaa ja pilkkoa vielä pienempiin osiin. Tässä teemahaastattelurungosta oli apua, sillä siihen oli pilkottu teemat pienempiin osiin. Koska meillä ei ollut varsinaista esihaastattelua haastateltavien vähäisen määrän vuoksi, emme saaneet mahdollisuutta puhtaasti testata haastattelurungon toimivuutta. Onneksemme haastattelurunko näytti toimivan, emmekä havainneet siinä merkittäviä ongelmia.

Raportoinnin yksityiskohtaisuus ja prosessin tarkka kuvaaminen ovat tärkeitä, jotta lukija pääsee kärryille siitä, mitä olemme tehneet ja miksi. Jossain vaiheessa hankaluuksia tuottikin se, että meille itsestäänselviä asioita puuttui raportoinnista. Itsestäänselvyyksien auki kirjoittaminen tuntui toistolta, mutta se oli välttämätöntä lukijan kannalta. Myös prosessin järjestelmällinen kuvaaminen, varsinkin kun vaiheet olivat monimuotoisia ja niissä oli paljon käänteitä, vaati paljon aikaa. Opimme, että vähemmän voi olla enemmän, sillä alussa meinasimme haalia teoriaa aivan liian laajalti. Teorian rajaaminen tuntui aluksi hankalalta, sillä kaikki liittyy kaikkeen, ja oli löydettävä opinnäytetyömme kannalta keskeinen teoreettinen viitekehys.

Analysointivaiheessa huomasimme, että kysymykset ohjaavat helposti analyysia. Teimme analyysia useaan kertaan, ja yritimme jättää tutkimusongelman sekä haastattelukysymykset sivuun. Tottumattomalle tutkimuksen tekijälle tähän meni aikaa, ja se oli yllättävän hankalaa. Kun jäljelle jättää vain aineiston eikä anna kysymysten vaikuttaa teemoitteluun, saattaa aineistosta löytyä aivan uusia teemoja, joita kysymyksissä ei ole ollenkaan kysytty. Koska meillä ei ollut aikaisempaa kokemusta haastatteluaineiston analysoimisesta, se oli opettavaista sekä mielenkiintoista. Monesti tuli otettua enemmän askelia taakse- kuin eteenpäin, mutta pienten oivallusten kautta työ jatkui hitaasti mutta varmasti.

Opinnäytetyön tekemisen aikana huomasimme, että kiinnitimme huomiota paljon enemmän opinnäytetyön teemaan liittyviin uutisiin ja yhteiskunnalliseen

keskusteluun. Työttömyysturvan aktiivimalli sekä ruoka-apuun kohdistuvat leikkaukset tulivat vuodenvaihteen aikaan pinnalle keskusteluissa, ja seurasimme muun muassa näistä kahdesta kertovia uutisia tiiviisti. Työmme aihe kytkeytyy vahvasti juuri nyt pinnalla olevaan lakiuudistukseen työttömyysturvan aktiivimallista, ja siihen liittyvistä työllistymistä edistävästä palveluista.

10.3 Hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet

Opinnäytetyömme tulokset ovat hyödynnettävissä Sininauhaliiton Savo-Karjalan ja Keski-Suomen jäsenjärjestöjen aluetyössä, sekä valtakunnallisen ViaDia-kattojärjestön työssä. Samalla opinnäytetyö toimi hankkeen asiakkaiden asiakasprosessien päättymisen tukena. Jatkossa saamiemme tulosten pohjalta voidaan kehittää samankaltaista toimintaa, ja se toimii tukena sille, miksi tämänkaltaista toimintaa tulisi järjestää. Saamiamme tuloksia voidaan hyödyntää kuntouttavan työtoiminnan kehittämisessä asiakkaiden kokemusten pohjalta. Varikko-hankkeen loputtua opinnäytetyömme tulokset voisivat vahvistaa myös sitä, että samankaltaiselle hankkeelle olisi tarvetta tulevaisuudessakin.

Koska opinnäytetyössämme tarkoituksena oli kerätä kokemuksia hankkeen toimintaan ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneilta asiakkailta, jatkokehitysmahdollisuutena olisi toteuttaa samankaltainen tutkimus, jossa näkökulmana olisivat työntekijöiden kokemukset. Laadullisen opinnäytetyön saisi kartoittamalla kuntouttavan työtoiminnan ohjaajilta kokemuksia toiminnasta ja sen tarpeesta. Nämä kaksi eri näkökulmaa voisivat tukea toinen toisiaan.

Lähteet

- Airio, I & Niemelä, M. 2008. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Ala-Kauhaluoma, M., Keskitalo, E., Linqvist, T. & Parpo, A. 2004. Työttömien aktivointi, kuntouttava työtoiminta. Lain sisältö ja vaikuttavuus. Stakes tutkimuksia 141.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus Oy.
- Hietakangas, N. & Sininauhaliitto. 2016. VAAKA-opas päiväkeskustyön arviointiin. Sininauha-julkaisut. Helsinki: Nextprint.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hyväri, S., Laine, T & Vuokila-Oikkonen, P. 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Riika, Latvia: Livonia Print.
- Hänninen, S. 2007. Johdanto. Teoksessa Pääsy Kielletty. Poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva. Toim. Hänninen, S., Karjalainen, J. & Lehtelä, K-M. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.
- Innokylä 2018. Learning cafe eli oppimiskahvila. Toimintamalli. <https://www.innokyla.fi/web/malli2825539/toimintamalli>. 14.4.2018.
- Jokinen, E. 2005. Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.
- Julkunen, R. 2006. Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Stakes. Helsinki.
- Kananen, J. 2008. KVALI. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän yliopistopaino.
- Karjalainen, J. & Karjalainen, V. 2010. Kuntouttava työtoiminta. Akiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. THL Raportti 38/2010.
- Kasvio, A. 2011. Työ kestäväksi! Teoksessa: Kaikki irti arjesta. Toim. Andersson, L., Hetemäki, I., Mustonen, R. & Sihvola, A. Helsinki: GAUDEAMUS.
- Kortteinen, M. & Tuomikoski, H. 1998. Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.
- Laitila, M. 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä. Fenomenografinen lähestymistapa. Kuopio: Kopijyvä Oy.
- Laitinen, M. & Niskala, A. 2016. Sosiaalityön suhde asiakkuuteen. Teoksessa: Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. toim. Laitinen, M. & Niskala, A. Tampere: Vastapaino.
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta. 2.3.2001/189.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Nuutinen, T. 2015. ViaDia. Kuntouttavan päiväkeskuksen toimintamalli ja tärkeimmät asiakastyöhön liittyvät palvelut. Opas työntekijöille. ViaDia Joensuu ry 2015.
- Nuutinen, Karppinen, Hassinen, Laaja, Pesonen, Irjala & Lomba. 2016. Varikko Pohjois-Karjala -projekti, vuosikertomus 2016.
- Pekkala, J., Kujala, V., Kaikkonen, R. 2012. Työttömyyden yhteys psyykkiseen kuormittuneisuuteen ja somaattisiin pitkäaikaissairauksiin Pohjois-

- Pohjanmaalla. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti. *Journal of Social Medicine* 2012:49:220–231.
- Pohjola, A. 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa: Asiakkuus sosiaalityössä. Toim. Laitinen, M. & Pohjola, A. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Pohjolainen, P., Tiihonen, A., Simonen, M., Takala, K. & Sulander, T. 2009. Pitkäaikaistyöttömien terveys, toimintakyky ja elintavat. Hämeenkyrön kehittämishankkeen tuloksia. Raportteja 5/2009.
- Raijas, A. 2008. Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen. Työselosteita ja esitelmiä 110/2008. Kuluttajatutkimuskeskus: Helsinki.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino (2010).
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. KvaliMOTV- Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1.html>. 04.05.2017.
- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006b. KvaliMOTV - Teemahaastattelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html. 23.7.2017.
- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006c. KvaliMOTV - Analyysi ja tulokinta. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html. 7.12.2017.
- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006d. KvaliMOTV - Teemoittelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html. 23.7.2017.
- Saikka, P. 2011. Pitkäaikaistyöttömien terveyspalvelut ja kuntoutus: Tarkastelua siirtymätyömarkkinoiden kehikossa. *Yhteiskuntapolitiikka-YP 76* (2011) : 1. 55-64.
- Saari, J. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Siiki, A-M. 2008. Myllypuron ruokajono. Esimerkki hyvinvointiköyhyydestä. 127-161. Teoksessa: Hänninen, S., Karjalainen, J., Lehtelä, K-M. & Silvasti, T. 2008. Toisten pankki. Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Työttömän aktiivisuus vaikuttaa jatkossa työttömyysetuuden määrään. Tiedote 121/2017. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tyottoman-aktiivisuus-vaikuttaa-jatkossa-tyottomyysetuuden-maaraan. 22.12.2017.
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry: Sosiaalibarometri 2017. Kuopio: Grano Oy.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-7830. työllisyys ja työttömyys 2016, 2 Työllisyys ja työttömyys vuonna 2016 . Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tyti/2016/13/tyti_2016_13_2017-04-12_kat_002_fi.html. 14.03.2018.
- Tepponen, M., Stranden, P., Rutanen, H. 2015. Yhteinen päiväkeskus. Apua arkeen, tukea kuntoutumiseen ja askeleita yhteisöllisyyteen. Sininauhaliitto 2015.
- THL-blogi. 2016. Elämä alkaa arjesta. <https://blogi.thl.fi/elama-alkaa-arjesta/>. 22.12.2017.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Työllisyys. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/tyollisyys>. 29.5.2017.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2010a. Kuntalaisten arvioita sosiaalipalveluista. ParasSos-tutkimus Keski-Suomen yhdeksän kunnan alueella. Raportti 6/2010. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80034/55b5dafa-c856-4f65-b34f-cbf80605b09.pdf?sequence=1>.
- Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos. 2010b. Kokemuksia sosiaalipalveluista. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasfoorumit Keski-Suomessa. Raportti 31/2010. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80025/197ff535-0630-413d-bc64-c7c14a0ea3a3.pdf?sequence=1>.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. WHOQOL-Bref: Maailman terveysjärjestön elämänlaatumittari, lyhyt versio. <http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/mittariversio/134/>. 14.4.2018.
- Tevere. 2017. Oppimiskahvila (Learning cafe Business Area Oy). <https://tevere.fi/menetelmat/oppimiskahvila-learning-cafe-business-arena-oy/>. 13.3.2018.
- Tilastokeskus. 2017. Pitkäaikaistyötön. <http://www.stat.fi/meta/kas/pitkaaikaistyot.html>. 29.5.2017.
- Työttömyysturvalaki. 28.12.2012/1001.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2017. Rakennerahastot.fi. <https://www.rakennerahastot.fi/sosiaalinen-osallisuus-ja-koyhyden-torjunta-esr-#.WXRcx4VOLIV>. 23.7.2017.
- Vaarama, M., Siljander, E., Luoma, M-L. & Meriläinen S. 2010. Suomalaisten kokema elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa: Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. Suomalaisten hyvinvointi 2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki.
- Valtioneuvoston kanslia ja tilastokeskus. 2017. Findikaattori. Pitkäaikaistyöttömät. http://www.findikaattori.fi/fi/37#_ga=2.144006257.573455094.1496051615-1380633645.1496051445. 29.5.2017.
- ViaDia Joensuu ry. 2017. Varikko Joensuu. <http://www.viadia.fi/joensuu/varikko-joensuu/>. 23.7.2017.

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä, joita ei toteuteta ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys) Viadia Joensuu ry Yhteystiedot (yhteys henkilö, puhelin, sähköposti) Tarja Kampuri, 050 4622892, tarja.kamppuri@viadia.fi	
Tekijä	Työn aihe Harjoite Pohjois-Karjala -projektin asiakkaiden kokemuksia Vanikosta Nimi Roosa Munck Opiskelijanumero 1401230 Katuosoite Paimenpojantie 1A2 Postinumero 80230 Postitoimipaikka Joensuu Puhelin 0503446052 Sähköpostiosoite roosa.munck@edu.karelia.fi Suoritettava tutkinto Sosionomi (AMK) Ryhmätunnus STSN514B	
Karelia-amk	Yhteys henkilön nimi (Ohjaaja) Paija Putkuri Tehtävänimike Ohjaaja Toimipaikka ja osoite Tikkariinne 9, 80200 Joensuu Puhelin 0503446052 Sähköpostiosoite paija.putkuri@karelia.fi	
Toimeksiantosopimuksen ehdot		
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuussa työstä.	
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.	
Oikeudet	Opinnäytetyön tekijänoikeudet kuuluvat tekijälle. Toimeksiantaja saa rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin. Ammattikorkeakoululla on jatkuvasti voimassa oleva oikeus hyödyntää tuloksia omassa opetuksessa ja tutkimus- ja kehittämistoiminnassaan. Sopijaosapuolilla on mahdollisuus sopia muista opinnäytetyön tuloksia koskevista oikeuksista kuitenkin niin, että tämän sopimuskohdan nojalla ammattikorkeakoulun saamat oikeudet säilyvät voimassa.	
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai niiden puuttuessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyysmallilla.	
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.	
Lisäksi sovitaan		
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin viiden vuoden ajan. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.	
	Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) saman sisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.	
Toimeksiantaja	Paikka ja päivämäärä	Allekirjoitus
Tekijä	Joensuu 12.9.2017	
Karelia-amk	Joensuu 11.9.2017	

Paija Putkuri

TARJA KAMPPURI

Mirja Piipponen

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä, joita ei toteuteta ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys) Viadiala Joensuu ry Yhteystiedot (yhteyshenkilö, puhelin, sähköposti) Tarja Kamppuri, 050 4622892, tarja.kamppuri@viadiala.fi Työn aihe Varikko Pohjois-Karjala -projektin asiakkaiden kokemuksia Varikosta	
Tekijä	Nimi Hulda-Maria Rätty	Opiskelijanumero 1401241
	Katuosoite Potapuronkatu 13 as 28	Postinumero 80160
	Puhelin 0440670041	Postitoimipaikka Joensuu
	Suorittava tutkinto Sosionomi (AMK)	Sähköpostiosoite hulda-maria.ratty@edu.karelia.fi
Karelia-amk	Yhteyshenkilön nimi (Ohjaaja) Päivi Putkun	Ryhmätunnus SISNS14B
	Toimipaikka ja osoite Tikkariinne 9, 80200 Joensuu	Tehtävänimike
	Puhelin	Sähköpostiosoite paivi.putkun@karelia.fi
Toimeksiantosopimuksen ehdot		
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämää ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuussa työstä.	
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.	
Oikeudet	Opinnäytetyön tekijänoikeudet kuuluvat tekijälle. Toimeksiantaja saa rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin. Ammattikorkeakoululla on jatkuvasti voimassa oleva oikeus hyödyntää tuloksia omassa opetuksessa ja tutkimus- ja kehittämistoiminnassaan. Sopijaosapuolilla on mahdollisuus sopia muista opinnäytetyön tuloksia koskevista oikeuksista kuitenkin niin, että tämän sopimuskohtaan nojalla ammattikorkeakoulun saamat oikeudet säilyvät voimassa.	
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai niiden puuttuessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyysmallilla.	
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolelta vastuu toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.	
Lisäksi sovitaan		
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin viiden vuoden ajan. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.	
	Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) saman sisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.	
Toimeksiantaja	Paikka ja päivämäärä	Allekirjoitus
Tekijä	Joensuu 12.9.2017	Tarja Kamppuri
Karelia-amk	Joensuu 11.9.2017	Päivi Putkun

TARJA KAMPPURI
Päivi Putkun
Miikka Piipponen

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

(käytetään, kun tutkimusta/kyselyä tehdään Karelia-amk:n ulkopuoliselle taholle)

Haen/haemme lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Opinnäytetyön aihe: Varikko Pohjois-Karjala -projektin asiakkaiden kokemuksia Varikosta

Tutkimuksen toteutuspaikka/-yksikkö:

Varikko Pohjois-Karjala -projekti, ViaDia Joensuu ry

Tutkimuksen:

- a) kohde/kohdejoukko: Varikko Pohjois-Karjala -projektin asiakkaat
 b) aineiston keruumenetelmä: Teemahaastattelut ja learning cafe
 c) aineiston keruun ajankohta: Syys-lokakuu 2017

Opinnäytetyön tekijä/t:

Roosa Munck

Hulda-Maria Rätty

Opinnäytetyön ohjaaja/t:

Päivi Putkuri

Kirsi Lindlöf

Työelämäohjaaja:

Teija Nuutinen

9/19/2017

Mirja Piipponen

Päivi Putkuri

LIITTEET: - tutkimussuunnitelma
 - toimeksiantosopimus

Opinnäytetyön teemahaastattelurunko

- Asiakkaan perustiedot (ikä, sukupuoli, elämäntilanne, kuinka pitkään ollut Varikolla), asiakas saa kertoa niin laajasti kuin haluaa.

Arki

-Millainen elämäntilanteesi/millaista arkesi oli ennen Varikko-hankkeen toimintaan osallistumista?

- Työ/koulutus?
- Vapaa-aika?
- Päivärytmi/rutiinit?
- Palvelut/asiointi?
- Asuminen/talous?
- Sosiaaliset suhteet?

-Miten Varikko-hankkeen toimintaan osallistuminen näkyy vapaa-ajallasi?

- Harrastukset/mielenkiinnon kohteet?
- Perhe/läheiset?

-Miten päivärytmi/rutiinisi ovat muuttuneet Varikko-hankkeen myötä?

- Uni/lepo?
- Ruokailutottumukset?
- Ajankäyttö?
- Kodinhoito/arjen askareet?

-Miten Varikko-hankkeeseen osallistuminen on muuttanut asumistilannettasi/talouttasi?

- Asumismuoto?
- Taloudellinen tilanne?
- Taloudenhallinta?

-Mikä merkitys Varikon toimintaan osallistumisella on ollut asiointiin ja palveluiden käyttämiseen?

- Virastoasioiden hoito (esim. Kela, TE-toimisto, sosiaalitoimi, pankki)?
- Terveystuotopalvelut?
- Sosiaalipalvelut?
- Muut tarvitsemasi palvelut?

-Miten Varikko-hankkeeseen osallistuminen näkyy työ- tai koulutustilanteessasi?

- Työ/työllistyminen?
- Koulutus?
- Työllistymistä edistävät palvelut?

-Mikä merkitys Varikon toimintaan osallistumisella on ollut sosiaalisiin suhteisiin?

- Ystävät/kaverit?
- Perhe/läheiset?
- Työkaverit?
- Työntekijät/viranomaiskontaktit?
- Sosiaaliset tilanteet ja -taidot?

Esimerkki analyysipolusta

1.Litterointi

Esimerkki litteroidusta aineistosta:

Mites osaatko kuvailla jotain päivärytmiä tai rutiineja silloin ennen tätä hanketta, mistä se päivä koostu silloin aikasemmin? – En tiiä, varmaan just nukku puolille päivin ja sitten valvo... Ei siinä jotenkin ollut mitää, sitä oli vaan jotenkin sellasessa.... Jossain sellasessa välitilassa missä ei oikeen ollu, ei ollu mittään mihin tarttua. Ryhmissä kävin, mut on siis menny positiiviseen suuntaan.

2.Koodaus ja teemoittelu

Litteroidusta tekstistä aloitimme teemoittelun värikoodauksen avulla. Koodasimme siis eri väreillä samaa aihetta käsitteleviä tekstipätkiä. Samaa teemaa käsittelevät värikoodaukset koottiin teemojen alle. Alla olevissa kahdessa taulukossa on esimerkki teemoittelusta sekä siinä käytetyistä teemoista.

Työtoiminnan merkitys sosiaalisiin suhteisiin	Työtoiminnan merkitys talouteen	Työtoiminnan merkitys mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön
Tai se on niinku ehkä se työpäivän huippukohta et ku sie pääset sitte antamaan tai miten se nyt sanotaan kohtaamaan ehkä niinku.	Tässä mie oon tehny aika monta etelänmatkaa, tässä viime elokuussa kaks etelänmatkaa, kaaks kylpyläreisuu, sit ostin uuden television, sit ostin sen kuntosalikortin, kortin ja se taloudellisesti menee aika hyvin. Mie olin joulukuussa Playa De Inglesissä, sitten elokuussa olin Kosilla. Että jos mie oisin kotona ni mulla ei ois mitään mahdollisuutta, jos lasketaan	Parempi mieliala, se jos kotia jäät ni se on semmonen tuskastunu mieliala, se niinku se ADHD oirehtiva poteva ihminen, se ei oo minnuu varten et, miullon niin huonoja kokemuksia ku olin kaks vuotta työttömänä, niinni mie, kerran ni se aika meni juopotellessa, se kaks vuotta silloin, et se oli ihan järkyttävää. Et nyt oon neljä puol vuotta ollu juomatta.

	se taloudellinen hyöty, esim saan bussikortin vielä. Noh, jos sullon oma auto ni ei siihen hyvin 68e bussikortti ni autoo ei pie sillä rahalla.	
No siellä on, on tota suurin osa uusia ihmisiä, mie oon nyt kolmena päivänä siellä ollu ja pari semmosta tyyppiä mitkä aikasemmin oon tavannu että, mut kyllähän mie pystyn tutustumaan, ja sit siellä käy ihmisiä ruokajaossa, sielön noin sata, sata viiskymmentä henkee saattaa käydä siellä, osa on niistäki tuttuja	No talouttahan se varmaan vähän vaikuttaa ku saa kuitenkin 9e lissää rahaa, ja sitte saa sieltä se kerran viikossa saa sen ruokakassin, ni siitä on siinä mielessä apua.	Mie siis toivun niistä kaiken näköisistä rikollisista kuvioista, missä oon ollut aikasemmin ja oon tota käyttänyt päihteitä, alkoholi on ollut mulla se mitä käytin semmonen niinkun, niistä on mennyt toipuessa hyvin kauan. Mutta mie siis ite yritän toipua niistä asioista ja oon käynyt siinä **** pitämässä ryhmässä. Se on tehny mulle hyvää, mut tota ihan siis, ihan tämmöseen normaali elämään ja arkeen menee nää kaikki voimavarat.
. Ja tietenki se työyhteisö on niinku semmonen että se tukee. Ei ehkä joka niinku, ku kaikissa on niinku eri porukka, siinä mielessä se on hauska niinku että kolme eri porukkaa minkä, siellä on niinku kaks eri ihmistä mitkä on mun kanssa maanantai keskiviikko perjantai. Ni sitten se, kaikissa on vähän eri kemiat myös ja sitte kaikissa eri ihmiset ni sitte se, ehkä se sitte niinku öö, tavallaan ihmisenäki sitten auttaa silleen	--Että mie laskin sen, että mie oon ollu nyt kuntouttava työtoiminta työelämävalmennus kymmenen, ykstoista vuotta. Mie laskin sen summan mut enhän mie nyt sano sitä paljo se on. En minä niinkun kuitenkaan mikkään varakas mies oo mutta silleesti että pystyn itseni elättämään ja tunnen itseni hyödylliseksi yhteiskunnassa.	Et nyt puhutaan siitä mielen terveydestä, mulla on paljon parempi olo ku mie oon josakin. Jos mie oon kotona, mie oon, mie meinasin viime kesä oli surkee ni hulluks tulla välillä, tuntuu että eihän tästä tuu mitään että, että tuota pääsis äkkiä takas töihin. Sit kävin siellä reissussa ja tuln tänne ni kaikki oliki hyvin.

Työtoiminnan merkitys osallisuuden kokemuksiin	Työtoiminnan sisältö ja sen toteutus	Työtoiminnan merkitys rutineihin
Et mie en oo missään niinku tuon ta-	Ja kohta oon täällä töissä ihan oikeesti. Koko	No ei sillä (kuntouttavalla työtoiminnalla) muuta merki-

<p>pasta juttua, mikä tuli sen ryhmän kautta. Et tuota, oon saanut sellasta varmuutta et oikeesti ei oo mennyt hukkaan se työ, mitä oon niinku ihteni kanssa tehnyt ja käynyt persoonallisuuden muutoksen läpi.</p>	<p>talo on meikäläisen vastuulla sitten. Huomenna lähetään pikkuhiljaa puimaan niitä eteenpäin. Vihdoin ja viimein. Mielellään olisin halunnu jo ajat sitten.</p>	<p>tystä ku tietty semmonen rutiini tai mie oon täällä maanantaista torstaihin. Tietty semmonen päivärytmi että sopivasti on tekemistä ettei tuu mittää turhautuneisuutta olo, perjantai on vapaapäivä. Sillo hoitelen näitä omia asioita.</p>
<p>Sitten pikkuhiljaa pääsin tonne (Varikon kuntouttavan työtoiminnan ryhmään), pikkuhiljaa siitä sai sellasen kokemuksen, että musta onkin niinku johonkin, että mulla, mun kokemuksella on jotain hyötyä...</p>	<p>Semmonen, että se työ on mielekästä, sopivasti tekemistä, ja taloudellisesti kannattavaa. Mie vaadin kaikkia niitä kolmea, kolmea siltä työltä, työnantajalta, kuntouttavalta työpaikalta. Ja tässä toteutuu kaikki, ja täällä on todella siistit tilat.</p>	<p>En tiää, varmaan just nukku puolille päivin ja sitten valvo... Ei siinä jotenkin ollut mitää, sitä oli vaan jotenkin sellasessa.... Jossain sellasessa välitilassa missä ei oikeen ollu, ei ollu mittään mihin tarttua. Ryhmissä kävin, mut on siis mennä positiiviseen suuntaan.</p>
<p>Toki jotain on tilanteita jotain, mm, niin no siis se siinä mielessä on niinku hyvä että on joo nyt mie ymmärrän et sit on kolme eri tiimiä (työtoiminnassa) ni sitte jokaisessa kun kuitenkin jotai avaudutaan niin sitten se ehkä myös semmosta sitä sosiaalista kynnystä laskee et sit sie uskallat olla semmonen kun sie oot että persoonalliseksi kuvailee tai silleen jossain määrin oonki ehkä persoonallinen. Öö ei niinku sitä ei piilottele ehkä sitä persoonallisuutta.</p>	<p>Mie tulin viime vuoden elokuussa tähän Varikko-hankeeseen ja olin edellisessä työpaikassa ja mie en tykänny olla siellä. Siellä oli liian vähän tekemistä ja ruuasta joutu maksamaan ja tota sitten mie juttelin näitten sosiaaliohjaajien kanssa ja sanoivat että täällä oli paikka avoinna, ja mie tulin tutustumaan tänne ja todellakin olen tykännyt olla täällä. Tämä on paras paikka missä olen koskaan ollut.</p>	<p>Mut on niinku tuonut sellasta, niinku et osaa käyttää ajan silleen fiksummin. Joudun vaan lepäämään ton vamman takia, se ei ehkä lepäämällä muutu mihinkään, et se on sit sellasta invalidimeininkiä. Pystyn niinku paremmin tarttumaan asioihin, ja tekemään ne vaikka oon aina tehny hirveen paljon, silleen et ihan liikaakin oon tehnyt, mutta tota se... Sai semmosta selkeyttä siihen.</p>
<p>No tää on ollut sellanen hanke, mikä miut kyllä pelasti, että oikeesti pelasti niin paljon silleen, kun ei</p>		

<p>miulla ollu silleen enää mitään tarkotusta yhteiskuntaan kuulua, kun oon ollut silleen aina ulkopuolella. Niin tota, tässä niinkun oikeesti pääsi lähelle sitä... Tai siis oonhan mie aina yhteiskuntaan kuulunut, mutta en oo tunneta-solla kyllä kuulunut! Ei oo ollut sellasta tunnetta, muuta kun vasta tämän jälkeen, että niinkun se häivytti sen... Kun on siis jotenkin aina katottu niin pahalla se...</p>		
--	--	--

4.Tiivistäminen

Teemoittelun aikana huomasimme, että aineistot luokiteltuina peräkkäin olivat liian laajoja kokonaisuuksia sekä epäselviä, joten saadaksemme tuloksista yhtenäiset, jouduimme tiivistämään aineistoa.

Alla olevissa taulukoissa on nähtävissä esimerkki edellisten taulukoiden aineistojen tiivistämisestä.

Työtoiminnan merkitys sosiaalisiin suhteisiin	Työtoiminnan merkitys talouteen	Työtoiminnan merkitys melenterveyteen ja päihitteiden käyttöön
Työpäivän huippukohta on ihmisten kohtaaminen.	Kotona ollessa ei olisi ollut mahdollisuutta taloudellisesti muun muassa etelänmatkoihin ja harrastamiseen.	Parempi mieliala. Jos kotiin jää -> tuskastunut mieliala. Työttömyydestä huonoja kokemuksia, kaksi vuotta työttömänä mennyt juopotellessa.
Työtehtävissä mahdollisuus tavata ihmisiä ja tutustua uusiin ihmisiin.	9e ja ruokakasseista apua taloudelliseen tilanteeseen.	Rikollisista kuvioista ja alkoholista toipumiseen mennyt pitkään. Ryhmä tehnyt hyvää, mutta arkeen menee kaikki voimavarat.

Työyhteisö tukee. Joka päivä eri ihmiset -> on auttanut sopeutumaan.	En minä niinkun kuitenkaan mikään varakas mies oo mutta silleesti että pystyn itseni elättämään ja tunnen itseni hyödylliseksi yhteiskunnassa.	Parempi olo kun on josakin. Meinas kesällä tulla hulluksi, ja toivoi töihin pääsyä. Kun pääsi lomareissuun ja sen jälkeen töihin, kaikki oli taas hyvin.
--	--	--

Työtoiminnan merkitys osallisuuden kokemuksiin	Työtoiminnan sisältö ja toteutus	Työtoiminnan merkitys rutiineihin
Saanut varmuutta, itsensä kanssa tehty työ ei ole mennyt hukkaan.	Kohta täällä töissä oikeasti, olisi halunnut aloittaa jo aikaisemmin.	Kuntouttava työtoiminta tuotietyn rutiinin, ma-to. Sopivasti tekemistä, ei turhaudu.
Saanut kokemuksen, että itsestä on johonkin ja omalla kokemuksella on merkitystä.	Vaatii työtoiminnalta mielekkyyttä, sopivasti tekemistä, ja taloudellista kannattavuutta. Varikossa toteutuu kaikki.	Päivärytmi mennyt positiiviseen suuntaan, aikaisemmin ei mitään, mihin tarttua.
Työtoiminnan eri tiimit laskevat sosiaalista kynnystä, uskaltaa olla semmoinen kuin on. Ei ehkä piilotele persoonallisuutta.	Edellisessä paikassa liian vähän tekemistä, ruuasta joutui maksamaan. Variko paras työtoiminnan paikoista tähän mennessä, tykännyt olla.	Osaa käyttää ajan fiksummin, pystyy tarttumaan paremmin asioihin, tuonut selkeyttä.
Hanke pelasti, ei enää tarkoitusta kuulua yhteiskuntaan, ollut aina sen ulkopuolella. Hankkeen myötä tunnetasolla yhteiskuntaan kuulumisen ja yhteiskuntaan lähelle pääsemisen. Saanut olla semmoinen kuin on.		

5.Tulosten kokoaminen

Taulukoissa nähtävillä olevien, teemoiteltujen ja tiivistettyjen aineistojen pohjalta kokosimme tulokset yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.